

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

STUDIA PHILOLOGICA

ЗБІРНИК
СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 6

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕ 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

STUDIA PHILOLOGICA

ЗБІРНИК
СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 6

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕ 2022

УДК 81+82:811.11+811.13
S 90

Рецензент:

Мізін К.І. д-р філол. наук, професор, професор кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі, завідувач кафедри

S 90 **Studia Philologica** : зб. студент. наук. праць / редколегія:
О.В. Деменчук, О.В. Константінова, О.І. Павлова [та ін.].
Рівне: РДГУ, 2022. Вип. 6. 74 с.

Studia Philologica : The Collection of Students' Scientific Works
/ O.V. Demenchuk, O.V. Konstantinova, O.I. Pavlova et al. (eds.).
Rivne: RSUH, 2022. Issue 6. 74 p.

У збірнику студентських наукових праць «Studia Philologica» розглянуто низку питань, що стосуються актуальних проблем сучасної філології: германського та романського мовознавства, зіставного мовознавства, лінгвістики тексту, термінознавства, перекладознавства, літературознавства.

The Collection of Students' Scientific Works «Studia Philologica» focuses on the topical issues of contemporary philology: Germanic and Romance Linguistics, Contrastive Linguistics, Text Linguistics, Terminology, Translation and Literature Studies.

УДК 81+82:811.11+811.13

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Деменчук О.В.**, д-р філол. наук, професор.

Відповідальний редактор – **Константінова О.В.**, канд. філол. наук, доцент.

Члени редакційної колегії:

Павлова О.І., канд. філол. наук, професор; **Аладько Д.О.**, канд. філол. наук, доцент; **Калініченко М.М.**, канд. філол. наук, доцент; **Кучма Т.В.**, канд. філол. наук, доцент; **Орел І.І.**, канд. філол. наук, доцент; **Павловська Л.О.**, канд. філол. наук, доцент; **Тарасюк Н.Ю.**, канд. філол. наук, доцент; **Третякова К.В.**, канд. філол. наук, доцент; **Чеберяк А.М.**, канд. філол. наук, доцент, **Станіславчук Н.І.**, викладач.

Рекомендовано до друку Вченою радою

Рівненського державного гуманітарного університету

(протокол № 5 від 26 травня 2022 р.)

©Автори публікацій, 2022

©Рівненський державний гуманітарний університет, 2022

ЗМІСТ

ГЕРМАНСЬКЕ ТА РОМАНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО

Григола О.А.	НОМІНАЦІЇ БОЛЮ ТА ДИСКОМФОРТНИХ ВІДЧУТТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ТЕМАТИЧНА ПІДГРУПА «ФІЗИЧНИЙ БІЛЬ»	5
Кондратюк Н.В.	ЕТИМОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СКЛАДНИХ СЛІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	9
Матвійчук Л.М.	ЗАСОБИ АНГЛОМОВНОЇ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ <i>КОРОНАВІРУС</i> В ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ	15
Стахнюк А.О.	ПОСЕСИВНІ КОНСТРУКЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	21

ЗІСТАВНЕ МОВОЗНАВСТВО

Дзекан О.В.	СЕМАНТИЧНА ПАРАДИГМА ЛЕКСЕМИ <i>RAIN</i> І ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ <i>БІЛЬ</i> У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	25
Пишняк М.М.	СЕМАНТИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З НАЗВАМИ ТВАРИН В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	29
Радчук Т.Л.	СЕМАНТИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З НАЗВАМИ ОДЯГУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	33
Фіськов В.Г.	ФУНКЦІЯ ПРИЙМЕННИКІВ 把 ТА 被 В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ	39
Чайковська Р.Г.	МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ <i>ВІРНІСТЬ</i> В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	42

ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ

Безкоровайний М.А.	ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПРЕСІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	48
---------------------------	---	----

ТЕРМІНОЗНАВСТВО

Левізорик Н.О.	СТРУКТУРНО-ТЕМАТИЧНІ ТА ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ НУТРИЦІОЛОГІЇ	53
-----------------------	---	----

Сапожко М.О.	ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ	61
---------------------	---	----

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Гаврильчик Н.В.	ВЛАСНІ НАЗВИ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ В ДИТЯЧІЙ ПОВІСТІ А.БРЕДЛІ «СОЛОДЕНЬКЕ НА ДЕНЦІ ПИРОГА»	65
------------------------	--	----

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Поліщук М.В.	НАУКОВИЙ ДИСКУРС АМЕРИКАНІСТИКИ США XX-го СТОЛІТТЯ	69
<i>ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ</i>		73

ГЕРМАНСЬКЕ ТА РОМАНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО

Григола О.А.

Рівненський державний гуманітарний університет

НОМІНАЦІЇ БОЛЮ ТА ДИСКОМФОРТНИХ ВІДЧУТТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ТЕМАТИЧНА ПІДГРУПА «ФІЗИЧНИЙ БІЛЬ»

Анотація. У статті схарактеризовано номінації болю та дискомфортих відчуттів. Визначено лексичні засоби вираження фізичного болю в англійській мові. Встановлено особливості семантичного розширення номінацій на позначення фізичного болю та дискомфортих відчуттів у сучасній англійській мові. Визначено перспективи подальших розвідок номінацій болю.

Ключові слова: номінація, біль, дискомфортні відчуття, похідний, значення.

Summary. The article focuses on the designations of pain and malaise. It studies the lexical means that denote a physical pain in the English language. The paper characterizes the semantic extension features of physical pain and malaise designations in Modern English. It also outlines the further perspectives of pain designation studies.

Key words: designation, pain, malaise, meaning, sense, derivative.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми полягає у відсутності достатньої кількості досліджень присвячених номінації болю та дискомфортих відчуттів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Номінації болю та дискомфортих відчуттів були предметом семасіологічних (Н.Г. Лозова), граматичних (М. Халлідей), типологічних (К.В. Рахіліна, Т.І. Резнікова) досліджень. Показовим є проект «Концепт БІЛЬ у типологічному висвітленні» (2009). Дослідження показують, що проблема аналізу номінацій болю та дискомфортих відчуттів є актуальною та потребує подальшого вивчення.

Мета. Метою розвідки є опис лексичних засобів вираження больових та дискомфортих відчуттів у сучасній англійській мові.

Виклад основного матеріалу. На початку визначимо основні поняття, які використовуватимемо в дослідженні. Номінація – це «1) творення і надання назв пізнаним і вицленованим фрагментам дійсності, тобто встановлення відношень позначального та

позначуваного між певною мовною одиницею і відповідним предметом (явищем, ознакою тощо); 2) результат цього процесу, тобто сама назва; 3) називання як використання вже готових найменувань у процесі мовленнєвих актів» (УМ, с. 417). Відчуття – це «психічний процес, що полягає у відображенні мозком окремих властивостей та якостей предметів і явищ об'єктивного світу, а також станів організму при безпосередньому впливі подразників на відповідні органи чуттів» (СПТ, с. 45).

Наведемо загальний опис значень слів, які позначають фізичний біль. В англійській мові ключовими є слова *pain*, *ache*, *hurt*. Деякі вчені (Nichols, 2003, р. 7) до номінацій болю також відносять прикметник *sore*, яке за значенням подібне до слова *hurt*.

Слово *pain* здебільшого використовують для опису психологічного стану людини на позначення душевного болю, а також в офіційному стилі, пор.: *It pains me to say that...* Номінація позначає стан, який відчуває людина під час різкого фізичного дискомфорту. У словнику (OALDCE, р. 127) лексемі *pain* приписані такі значення: «1. the feelings that you have in your body when you have been hurt or when you are ill / sick; 2. mental or emotional suffering».

Розгляд синонімічного ряду допомагає розкрити допоміжні значення лексеми *pain*. Серед синонімів виокремлюють: *hurting* – для чіткого виразу дискомфортних відчуттів у тілі; *painfulness* – для відображення психічного стану людини, яка зазнає стрес від певних подразників; *pain sensation* – для опису не такого різкого та чіткого, але зростаючого болю; *annoyance* та *bother* – слова, які передають похідне значення «різке роздратування людиною або річчю».

Також для вираження фізіологічного стану поширене вживання лексеми *ache*, яка використовується для позначення різних видів болю, зокрема ниючого та тупого болю. Слово *ache* може позначати біль, локалізований у певній частині тіла людини, або дискомфортний стан людини, пор.: *My arm aches. She was aching with exhaustion.* Номінацію *ache* використовують для утворення складних іменників на зразок *headache*, *stomachache*.

Лексема *hurt* «to cause physical pain to someone / yourself; to injure someone / yourself» вживається на позначення статичних больових відчуттів у різних частинах тіла, пор.: *It hurts me to cough. She hurt her arm. The man was seriously hurt in the accident.*

Фізичний біль нерідко може бути зображенням завдяки долученню температурних номінацій. Такі слова, як *hot*, *cold*, *cool*, *freezing*, *fiery* або *searing* нерідко зустрічаються для опису фізіологічному дискомфорту. Тому лексема *hot* часто вживається для вираження больових процесів, які супроводжуються підвищенням температури, пор.: *hot pain*. Подібним, але протилежним за значенням є *cold pain*,

словосполучення, яке вживають для позначення відчуттів при ознобі, шоці та іншому стані, коли людина відчуває похолодання та біль пов'язаний зі зниженням температури або реальним, або уявним. Прикметники *fiery* або *searing* нерідко вживаються для опису болю, який характеризують як палючий, пор.: *Her feet felt swollen and fiery. She felt a searing pain in her foot.*

Антонімом до *fiery* або *searing* є лексема *freezing*. Слово є синонімом до *cold* та вживається для опису дискомфорту, який супроводжується відчуттям холоду. Також нерідко може набувати іншого значення – заніміння або заціпеніння, пор.: *frozen with pain* та *freezing pain*. Прикметник *cool* для опису болю використовується значно рідше.

Для опису відчуттів людині властиво використовувати набутий досвід контакту з довкіллям. Тому нерідко для вираження дискомфорту проводяться паралелі з предметами та явищами, які зустрічаються у повсякденному житті. З цього випливає, що перше значення слова безпосередньо пов'язано з діяльністю людини, а похідне значення лексеми використовується для опису подібних відчуттів. Прикладами можуть слугувати: *cut* «різати», *drill* «бурити», *pinch* «щипати».

Лексема *pain* може часто виступати у ролі іменника, у той час як для емоційного підсилення використовується прикметник, пор.: *stabbing pain, drilling pain*.

Значення прикметника *dull* «надання властивості формі». Ця характеристика часто переноситься на больові відчуття. Тому *dull pain* означає тупий або приглушений біль.

Протилежним за значенням, як і у при описі інструментів, виступає *sharp* для позначення гострого та пронизливого болю, пор.: *sharp pain*. Зазвичай цей вираз засвідчує, що людина зазнає різкі дискомфортні відчуття у певній частині тіла, які відзначаються гостротою, як при проникненні в тіло гострих предметів, зокрема використовується при порізах, пор.: *Deep-breathing can help dull pain. He had a sharp pain in his jaw, and his arm was numb.*

Подібною є лексема *tight*, яка у першому значенні характеризує предмет, який чітко закріплений або якого важко зсунути з місця, пор.: *I get a tight pain in my chest when I breathe.*

Для характеристики сильного болю також можна використовувати прикметник *deep*, зокрема часто вживають для позначення душевного болю.

Нерідко больові відчуття описуються завдяки словам, які належать до суміжних лексико-семантичних полів, наприклад, з явищами, які пов'язані з вогнем (горінням), пор.: *burn* «to produce flames and heat; to be damaged or injured by the sun, heat, acid, etc.; to damage or injure somebody / something in this way; *flare* «to suddenly start or become much stronger».

Також варто відзначити приклади лексем, які безпосередньо мають зв'язок з певним інструментом або дією та отримали похідне значення для вираження больових відчуттів, пор.: *prickle* – колоти, вживається при неприємних відчуттях; *bite* – кусати, може описувати періодичний біль; *gnaw* – гризти, може зображувати муки голоду; *sting* – жалити, описує різкий біль при потраплянні хімічних речовин до слизової оболонки; *stretch* – тягнутися, уособлює вид травми *stretching* – розтягнення; *pinch* – щипати, для різких поколювань; *split* – розколюватися, може позначати жахливий біль у голові; *pound* – сильно бити, виражає часте серцебиття; *spin* – виражає запаморочення.

Для опису симптомів також можуть використовуватися слова, які мають відношення до звуку. Серед таких: *buzz*, *growl*, *ring*.

Також для опису больових відчуттів нерідко використовуються риси, притаманні людям. Зазвичай ці риси несуть негативний характер, тому спрямовані на емоційне підсилення зображення болю, зокрема *relentless*, *severe* та *cruel*, пор.: *He felt severe pain*.

Висновки. Фізичний біль – явище багатогранне. Щоб передати всі больові відчуття, необхідно зважати на велику кількість слів фізичного (побутового) плану і долучати до опису синонімічні ряди та антоніми. В англійській мові відзначаємо деталізацію опису больових та дискомфортних відчуттів через властивості речей, які слугують причиною роздратування або подразнення.

Можна дійти висновку, що основними засобами вираження болю та дискомфортних відчуттів в англійській мові слугують слова з семантичних полів температури, форми, властивості інструментів, повсякденної діяльності людини, особливостей вияву її характеру.

Перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Перспективними є дослідження номінацій болю та дискомфортних відчуттів у зіставно-типологічному та перекладознавчому аспектах.

Список використаних джерел:

1. *Концепт БОЛЬ в типологическом освещении*. (2009). В.М. Брицын, Е.В. Рахилина, Т.И. Резникова, Г.М. Яворская (ред.). Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго.
2. СПТ: *Словник психологічних термінів*. (2006). Retrieved from: <http://nuph.edu.ua/slovník-psihologichnih-terminiv/>
3. УМ: *Українська мова: Енциклопедія*. (2004). В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін. (ред.). Київ: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана.
4. Nichols, S. (2003): *A semantic analysis of the English pain lexicon*. Australia: University of New England.
5. OALDCE: *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. (2004). Retrieved from: <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

Кондратюк Н.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

ЕТИМОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СКЛАДНИХ СЛІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті розглянуто загальні етимологічні характеристики сучасного англійського лексикону, а, зокрема, складних слів. Проведено етимологічний аналіз відібраних складних слів.

Ключові слова: складне слово, етимон, етимологія, етимологічний аналіз.

Summary. The article considers the general etymological characteristics of modern English lexicon, and, in particular, compound words. An etymological analysis of selected compounds has been made.

Key words: compound word, etymon, etymology, etymological analysis.

Постановка проблеми. Дослідження етимології слова надзвичайно важливе як для різнорівневих наукових розвідок щодо вивчення різноманітних мовних явищ, так і для звичайної коректності у використанні слів, подальшого їх розуміння і покращення загальної лексичної компетенції.

Актуальність дослідження етимологічних процесів і явищ зумовлена довготривалою історією розвитку словникового складу англійської мови, його нестійкістю і мінливістю внаслідок як внутрішньомовних, так і позамовних чинників, зокрема частих вторгнень на території Великої Британії, культурно-торгівельних та політичних відносин між англійським та іншими народами, прийняття християнства і ще низка подій, які збагатили лексику запозиченнями, а інколи й навпаки сприяли повній чи частковій втраті питомих слів англійської мови. Також варто згадати бурхливий розвиток науки, культури, медицини, техніки тощо, завдяки яким світ побачив велику кількість нових слів, які не лише швидко ввійшли до активного словника мовців, а й набули зовсім інших значень.

Актуальність дослідження також обумовлена значенневістю етимологічних відомостей у подальших лінгвістичних дослідженнях. Володіння знаннями етимології слів у сучасній англійській мові дуже важливо насамперед для кращого

розуміння мовних особливостей та повноцінного оволодіння мовою, для правильного вживання їх в мовленні, якісного перекладу, а також для збагачення своєї лексики шляхом утворення власних складних слів, оскільки, враховуючи вже відомі дані про походження слів, стає яснішим їхня сполучуваність і моделі, за якими вони утворюються. В сучасних умовах безперервних міжкультурних контактів утворення нових слів, зокрема, складних є закономірністю, а дослідження їх етимології, яке відображає не лише мовні зміни, а й стан суспільства загалом – необхідністю. Через постійне надходження нової інформації, яка потребує своєрідної лексики, через часту непрозорість мотивації складних слів, а іноді і повну її відсутність, що спричиняє невірне тлумачення етимології слова, а також через розширення значення або прихований зміст компонентів складного слова, вивчення етимології цих елементів словникового складу англійської мови, яким притаманні своєрідні особливості, є досить цікавим для сучасних досліджень і потребує детальної характеристики та аналізу.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню етимології слів присвячено значна кількість праць, проте етимологія, зокрема, складних англійських слів недостатньо досліджена в наукових працях науковців.

Етимологію слів на матеріалі англійської мови досліджували Н. Амосова [1] і Л. Веденська [5], на матеріалі англійської та української мов – Л. Верба [6], і на матеріалі слов'янських мов – О. Трубачьов [7].

Методологічною базою дослідження є наукові праці таких учених, як І. Арнольд, Г. Антрушина, Л. Булаховський, А. Білецький та інших.

Мета дослідження полягає у визначенні етимологічних особливостей англійського словника в цілому і, зокрема, складних слів.

Завданнями дослідження є вивчення загальних етимологічних і певною мірою семантичних (тісно пов'язаних з ними) характеристик англійської лексики і, зокрема, складних слів, а також проведення етимологічного аналізу з відібраним матеріалом складних слів.

Виклад основного матеріалу. Складне слово, згідно з І.В. Арнольд, це об'єднання двох або, рідше, трьох основ, які функціонують як одне ціле і виділяються в складі речення як особлива лексична одиниця завдяки своїй цільнооформленості (Арнольд, 2012, с. 159). Завдяки такому способу словотворення як основоскладання, який є одним із трьох найпродуктивніших

способів утворення нових слів в сучасній англійській мові, складні слова являють одну з найбільш типових і специфічних особливостей будови англійських слів.

Дослідник етимології слов'янських мов та слов'янської ономастики О.М. Трубачов розглядає етимологію як, по-перше, розділ історичного мовознавства, який присвячений дослідженню «первісної словотвірної структури слова і семантичних зв'язків слова». По-друге, цим словом позначається «науково-дослідна процедура, спрямована на розкриття походження слова». У широкому сенсі етимологія – це реконструкція звукового і словотвірного складу слова. (Трубачев, 2004, с. 62). Предметом етимології є вивчення процесу формування та джерел словникового складу мови та реконструкція найдавнішого його варіанту. Основою методики етимології є порівняльно-історичний метод дослідження різних одиниць мови, який спирається на закони фонетичних змін, морфологічні закономірності, закономірності морфологічних змін.

Без даних етимології іноді неможливо розібратися у складних семантичних зрушеннях, які відбуваються у словах під час їхнього історичному розвитку. Багато питань словотвору вирішуються, спираючись на дані етимології. Звертаються до етимології також дослідники морфології, особливо у випадках, коли йдеться про парадигматику частин мови, про морфемну структуру слова (Введенская, 2004, с. 7)

Основними загальними ознаками англійського вокабуляра з погляду етимології є його неоднорідність за складом; існування двох шарів лексики – питомої (*native words*) і запозиченої (*borrowed words*); питома лексика, у свою чергу, включає в себе слова спільно-германського походження (наприклад, *winter, rain, head, fir, grass, speak, drink*), слова спільноіндоевропейського походження (наприклад, *day, mother, brother, swine, corn, sad, full*) та власне англосаксонські слова (наприклад, *girl, woman, always, soon, daisy, teach, boy, match*).

Власне англійський елемент містить також усі пізніші утворення, тобто слова, які були створені після V століття за англійськими словотворчими зразками як із рідних, так і запозичених морфем. Так, наприклад, прикметник *beautiful*, побудований з французького запозиченого кореня *beauty-* та питомого суфікса *-ful*, належить до питомої англійської лексики. Такі слова у англійському словнику становлять значну кількість (Борисенко, 2005, с. 50).

Питому лексику, як і запозичену, можна простежити за

певними орфографічними ознаками. Характерними є своєрідні буквосполуки на початку слів, наприклад диграфи: *wh-*, *wr-*, *tw*, *dw-*, *sw-*, *sh-*, *th-* (лише в однокоренових словах, тому що багатокореневі слова із початковою *th-* запозичені з грецької мови – *that*, *thick*, *thief*, *there*, *think*).

Артиклі, прийменники, займенники, сполучники і допоміжні слова також відносяться до англосаксонської спадщини.

Більше двох третин англійської лексики складають запозичення. Переважна кількість запозичень є словами романського походження (латинська, французька, італійська, іспанська).

Особливу групу слів в лексичній системі становлять інтернаціоналізми – здебільшого термінологічні утворення з морфем грецького та латинського походження (хоча в цих мовах такі слова ніколи не існували) у різних сферах життя. Наприклад, *mathematics*, *inauguration*, *karate*). Протилежним є поняття псевдоінтернаціоналізм – слова, значення яких повністю відрізняються у двох мовах, подібним написанням чи вимовою утворюючи хибне уявлення про ідентичність їхньої семантики. Наприклад, *accurate*, *scholar*, *intelligence*, *order* etc.

Пов'язаним із етимологією є поняття «етимологічні дублети». Це ті два або декілька слів, які попри спільний корінь та спільне походження, дещо відрізняються звуковим оформленням та значенням. Як *shirt*, і *skirt* є словами германського походження, але друге було запозичено зі скандинавської, і тому початкова сполука (*sk-*) у ньому збереглася.

Етимологічний аналіз – це «визначення раніше існуючої морфологічної будови слова та його первинних словотворчих зв'язків». Процес встановлення таких зв'язків називається науковим аналізом, а його результати – науковою етимологією.

У значенні «встановлювати походження слова» використовується також термін «етимологізація». Етимологізувати означає встановлювати первісне (справжнє, основне) значення слова, тобто відшуковувати ту вихідну одиницю (етимон), від якої походить досліджуване слово (Введенская, 2004, с. 7)

Реконструкція первинних форми та значення слова – це предмет етимологічного аналізу.

Вираження в слові однієї чи кількох ознак позначеного предмета називається внутрішньої формою слова, його мотивацією чи етимологічною структурою. Мотивація слова

також показує відношення між значенням слова та тими ознаками, які покладено в основу його назви, а також відношення слова до його попередників у мові (Антрушина, 1999, с. 35). Ті складні слова, які відрізняються затемненістю або повною відсутністю мотивації їхніх компонентів, особливо привертають увагу етимологів і потребують повнішого дослідження.

У процесі дослідження проаналізовано етимологію 95 англійських складних слів, відібраних методом суцільної вибірки із книги англійської письменниці Анни Філіппи Пірс «Том і опівнічний сад» («Tom's Midnight Garden» by Anna Philippa Pearce), і на основі класифікацій яких можна зробити висновки про їхні етимологічні особливості.

Згідно з проведеним аналізом найбільша частина досліджуваних складних слів за етимологічним складом належить до питомого лексикону англійської мови, наприклад: *landmark, fir-tree, goldfish, chicken-wire, gray-green, yew-tree, wheelbarrow, daytime, sunshine, one-sided, arrow-shooting, hall-door, breast-feather, housemaid, footstep* тощо. Всього питомих складних слів у нашому мовному матеріалі налічують 59 мовних одиниць, що становить 62,1 % всіх аналізованих складних слів.

Наступний етимологічний шар серед досліджуваних складних слів займають гібридні слова, а саме *clock-hand, pendulum-case, innocent-seeming, newspaper, unsportsmanlike, breakfast-table, tea-cloth, archway, writing-paper, gong-stick, air-gun, tree-trunk, box-bush* тощо. Загальна кількість складних слів-гібридів у нашому досліджуваному корпусі складає 34 одиниці, що складає 35,8 % всього досліджуваного корпусу мовних одиниць.

Серед них можна виокремити такі 7 груп поєднань:

1) англійських морфем з французькими і навпаки: *flower-bed* (Fr. + Eng.), *dressing-gown* (Fr. + Eng. + Fr.), *dial-door* (Fr. + Eng.), *innocent-seeming* (Fr. + Eng. + Eng.), *newspaper* (Eng. + Fr.), *unsportsmanlike* (Eng. + Fr. + Eng. + Eng.), *wallflower* (Eng. + Fr.), *writing-paper* (Eng. + Eng. + Fr.), *air-gun* (Fr. + Eng.), *garden-hedge* (Fr. + Eng.), *river-bank* (Fr. + Eng.), *goose-mess* (Eng. + Fr.) – 21 од.;

2) латинських і англійських, і навпаки: *fan-tail* (Lat. + Eng.), *picture-book* (Lat. + Eng.), *box-bush* (Lat. + Eng.), *drain-pipe* (Eng. + Lat.) – 4 од.;

3) голландських і англійських: *clock-hand* (Dutch + Eng.), *tea-cloth* (Dutch + Eng.) – 2 од.;

4) латинських і французьких: *picture-postcard* (Lat. + Fr. + Fr.), *pendulum-case* (Lat. + Fr.) – 2 од.;

5) голландських і французьких: *clock-face* (Dutch + Fr.), *clock-dial* (Dutch + Fr.) – 2 од.;

6) англійських і німецьких: *bean-pole* (Eng. + Germ.), *playmate* (Eng. + Germ.) – 2 од.;

7) малайських і англійських: *gong-stick* (Malay + Eng.) – 1 од.

І, насамкінець, у нашому мовному матеріалі є лише 2 слова, які належать до запозичень з французької мови, що складає 2,1 % всього корпусу вивчених слів, що, на нашу думку, є логічним наслідком і підтвердженням вищенаведених тверджень: *collar-button*, *rearguard*.

Дослідження показало, що щодо вмотивованості та семантики складних слів у досліджуваному мовному матеріалі переважають неідіоматичні складні слова, тобто такі, значення яких можна зрозуміти із значень їхніх компонентів: *dial-door*, *clock-hand*, *pendulum-case*, *innocent-seeming*, *hot-water*, *unsportsmanlike*, *wrongdoer*, *greenhouse*, *tea-cloth*, *dustbin*, *ground-floor*, *archway*, *fir-tree*, *sundial*, *cucumber-frame*, *chicken-wire*, *drain-pipe*, *crescent-shaped*, *gray-green*, *footprint*, *yew-tree*, *daytime*, *sunshine*, *clock-face*, *tree-climbing*, *gravebed* (усього – 80 мовних одиниць, або 84, 2 %).

Ідіоматичні складні слова у нашому мовному матеріалі налічують 15 лексичних одиниць, або 15,8 %, а саме: *newspaper*, *honeysuckle*, *fantail*, *kitchen-garden*, *wallflower*, *stab-mark*, *tell-tale*, *box-bush*, *sweetheart*, *rearguard*, *flurry*, *goose-step*, *stern-looking*, *goose-driver*, *backward-looking*.

Висновки. Утворення все більшої кількості складних слів свідчать про гнучкість англійської мовної системи, а дослідження їхньої етимології є кроком до такого необхідного розуміння походження і мотивації складних слів і їх майбутнє успішне використання, зважаючи на те, що їх вважають специфічною ознакою будови англійських слів. Лексика будь-якої мови постійно еволюціонує, піддаючись впливу різноманітних факторів, а особливо нестримному світовому прогресу, завдяки якому насамперед англійська мова як *lingua franca* продовжуватиме запозичувати і сама утворювати нові мовні одиниці.

Перспектива подальшого дослідження полягає у вивченні морфологічних особливостей складних слів у сучасній англійській мові.

Список використаних джерел:

1. Амосова Н.Н. Этимологические основы словарного состава современного английского языка. М.: Изд-во лит. на иностр. яз., 1956. 218 с.
2. Антрушина Г. Б., Афанасьева О. В., Морозова Н. Н. Лексикология английского языка: учеб. пособие для студентов. М.: Дрофа, 1999. 288 с.
3. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка: учеб. пособие. 2-е изд., перераб. М.: ФЛИНТА: Наука, 2012. 376 с.

4. Борисенко О. А. Lecture Notes on Contrastive Lexicology: Курс лекцій для перекладацьких від-нь вищ. навч. закл. К.: МАУП, 2005. 80 с.
5. Введенская Л. А., Колесников Н. П. Этимология: учебное пособие. СПб.: Питер, 2004. 221 с.
6. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Посібник для перекладацьких відділень вузів. Вінниця: Нова Книга, 2003. 160 с.
7. Трубачев О. Н. Труды по этимологии: Слово. История. Культура. Т. 1. М.: Языки славянской культуры, 2004. 800 с.

Матвійчук Л.М.

Рівненський державний гуманітарний університет

ЗАСОБИ АНГЛОМОВНОЇ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ КОРОНАВІРУС В ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Анотація. У статті досліджено поняття концепту і розглянуто різні підходи до його вивчення. Зокрема розглянуто концепт *КОРОНАВІРУС* та засоби його номінації у сучасних англомовних текстах публіцистичного стилю. Номінація здійснюється за допомогою прямого називання концепту номінативними засобами, що включають лексему *coronavirus*, похідні, утворені на їх основі словосполучення та контекстуальні синоніми.

Ключові слова: концепт, вербалізація, номінативне поле, лексема.

Summary. The article outlines the notion of the concept and considers different approaches to its study. In particular, the concept of *CORONAVIRUS* and the means of its nomination in modern English-language publicist texts are considered. Nomination is carried out by directly naming the concept by nominative means, including the lexeme *coronavirus*, derivatives, phrases formed on their basis and contextual synonyms.

Key words: concept, verbalization, nominative field, lexeme.

Мета цієї роботи полягає у вивченні засобів мовного вираження концепту *КОРОНАВІРУС* в англомовних публіцистичних текстах. Звідси випливають наступні завдання: уточнити поняття концепту, проаналізувати різні підходи до його дослідження, проаналізувати різні засоби вербалізації концепту в англомовних текстах.

Актуальність теми полягає у відсутності достатньої кількості проведених досліджень концепту *КОРОНАВІРУС* і засобів його

вербалізації, а також у зростаючому інтересі як професіоналів і науковців, так і неосвічених людей, масштабності проблеми, загальновідомості, злободенності, новизні. Дослідженням поняття концепту займалися такі науковці, як І.В. Гарбера, М.П. Кочерган, Е.С. Кубрякова, Д.С. Лихачов, З.Д. Попова, Й.А. Стернін, В.Д. Ужченко.

Одним з найцікавіших об'єктів лінгвістичних досліджень на сьогодні є вербальна інтерпретація навколишнього світу в свідомості носіїв певної мови та культури. Дійсність сприймається людиною за допомогою різноманітних концептів, які є ключовими елементами процесу передачі інформації про світ, продуктами мисленнєвої діяльності.

Однозначного визначення, яке чітко й коротко могло б розкрити основний зміст поняття концепту, наразі в сучасній лінгвістиці не існує. Розрізняють декілька видів концептів, зокрема культурні, філософські, ментальні (знання, розум, пам'ять, уявлення, свідомість), соціально-політичні.

Концепт вважається основним семантичним поняттям у когнітивній лінгвістиці. Деякі мовознавці розуміють його як цілісне уявлення про певний об'єкт, когнітивний прообраз, ідею поняття. Концепту притаманна двоїста сутність — психічна, яка характеризується наявністю ідеального прообразу, який включає в себе культурно зумовлене уявлення про навколишній світ, та мовна, підтвердженню чого є існування в мові найменування концепту (Кочерган, 2010, с. 152).

Концепти і концептуальні структури іноді прирівнюють до ментальних репрезентацій, які відображають їхній зміст. Представлені у свідомості концепти не є чіткими, не мають зафіксованих границь, через що існує можливість їх різнобічної об'єктивації, тобто вербалізації за допомогою різноманітних словесних форм (Кубрякова, 2007, с. 13).

Д.С. Лихачов вважає концепт “алгебраїчним” вираженням значення, яке люди застосовують в письмі та усному мовленні. Концепти виникають не безпосередньо із значення слів, а є результатами зіткнення значень слів з особистим і народним досвідом. Тому, чим багатший культурний, національний, класовий, професіональний, сімейний і особистий досвід індивідуума, тим багатшою є потенція концептів і ширшою концептосфера (сукупність концептів як однієї людини, так і всієї мови, колективу, нації) його словникового запасу (Лихачев, 1997, с. 150-152).

У розумінні українського мовознавця В.Д. Ужченко концепт являє собою “практично невичерпний комплекс культурно зумовлених уявлень про предмет, явище чи ознаку в певній культурі”, “багатомірне

й багатомірне культурно значуще соціопсихічне утворення в колективній свідомості певної мовної спільноти” (Ужченко, 2005, с. 238).

Вербалізація є вираженням, репрезентацією концептів за допомогою мовних засобів. При цьому, концепт необов'язково повинен мати зв'язок зі словом чи іншими мовними засобами вербалізації. Також, далеко не всі концепти чи їхні окремі смислові частини потребують вербалізації засобами мовної репрезентації (Попова, 2010, с. 55).

Згідно з даними досліджень, в мовному акті вербалізується лише комунікативно-релевантна частина концепту. Наявність вербалізації пояснюється суто комунікативними причинами і не впливає на реальність існування концепту як мисленнєвої одиниці у свідомості людини. “У свідомості існує велика кількість невербалізованих концептів. Значна частина концептів індивідуальної свідомості взагалі не може вербалізуватися” (Попова, 2010, с. 14-15).

Одні концепти мають широке номінативне поле, тобто можуть вербалізуватися шляхом застосування багатьох системних засобів позначення концепту та його ознак. Такі концепти є найбільш комунікативно-релевантними. Інші ж мають обмежене номінативне поле, тобто не мають синонімічних рядів. Такі концепти є комунікативно-малорелевантними для широкого кола осіб і відтворюють зазвичай вузькоспеціальні, конкретні поняття. В концептів третьої категорії немає номінативного поля. Вони можуть мати лише “суб'єктивні, okazіональні номінації, опис окремих ознак концептів, індивідуально-авторські, непрямі номінації, але без назви всього концепту” (Попова, 2010, с. 47).

Концепти вербалізуються не лише за допомогою лексем, але й широким колом інших одиниць мовлення. Вони можуть виконувати функції одиниць мислення, не знаходячи виходу в мову й комунікацію, адже не всі з них можуть обговорюватися з іншими людьми. За необхідності вони можуть бути вербалізованими за допомогою okazіональних мовних засобів, або описані словесно, без вживання самої назви концепту (Попова, 2010, с. 54-55).

Згідно з дослідженнями І.В. Гарбери, основними одиницями вираження є слово (лексична об'єктивація), словосполучення (синтаксична об'єктивація) та стійкі вислови (фразеологічна об'єктивація) (Гарбера, 2015, с. 83).

Концепти прийнято поділяти на дві взаємопов'язані категорії — лексично і граматично виражені. Лексичні концепти можуть виражатися як однією лексемою, так і поєднанням кількох лексем чи клішованими виразами.

Підсумовуючи дані таких популярних англomовних словників, як Cambridge Dictionary, Collins Dictionary, Macmillan Dictionary, стає

зрозуміло, що під наведеною лексемою розуміють: зазвичай безпечний для життя людини тип вірусу, який в деяких випадках може викликати серйозні інфекції, що призводять до важкого стану здоров'я або смерті; підвид вірусу сімейства РНК-вірусів, що викликає захворювання птахів, ссавців і людей; інфекційне захворювання, викликане певним видом коронавірусу; тип вірусу, що може викликати застуду, ГРВІ, COVID-19, пневмонію та інші захворювання; поширений спосіб позначення захворювання COVID-19.

Лексеми *coronavirus*, *Covid* або словосполучення з їхньою участю, що слугують для позначення захворювання на коронавірус або явищ, пов'язаних з досліджуванним концептом, зустрічаються в публіцистичних текстах найчастіше. Матеріалом для здійснення аналізу засобів вербалізації концепту *КОРОНАВІРУС* в публіцистичних текстах слугували англomовні статті популярних періодичних видань BBC, The New York Times, The Economist, присвячені пандемії коронавірусу.

Лексема *coronavirus* за морфологічною будовою є складним словом, адже утворилася в результаті злиття двох основ: *corona* + *virus*, а за граматичними функціями може виступати іменником: *The new coronavirus could have a lasting impact on global supply chains* (The Economist), а також прикметником: *The coronavirus cruise: on board the Diamond Princess* (The Economist). Сама назва пояснюється формою поверхні вірусної частки, що нагадує корону.

Назви *COVID-19* та *SARS-CoV-2* за будовою є скороченнями, що є характерним для текстів англomовних публіцистичних видань, мережових, електронних та онлайн-ових ЗМІ, адже вони значно прискорюють процес комунікації: *COVID-19 — coronavirus disease 2019*, *SARS-CoV-2 — Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2*. Скорочують й інші поняття, пов'язані з цим концептом: *PCR/P.C.R. test*, *AY.4.2*, *mRNA vaccine*, *Pfizer-BioNTech*.

У таких варіантах позначення хвороби, як *the virus*, *the infection*, *the disease*, які є контекстуальними лексичними синонімами, відбувається компресія їхнього семантичного змісту, яка досягається за допомогою означеного артикля *the*:

So it's an effective way of understanding whether the virus is spreading further or actually the lockdown and containment strategies we are all adopting is having the desired effect (BBC).

He pointed out that it currently took a number of days to establish whether one person has the disease... (BBC).

Концепт *КОРОНАВІРУС* має обмежене номінативне поле, адже позначає більш конкретне вузько-спеціалізоване поняття та не має великої кількості синонімічних рядів, зафіксованих в словниках.

Для об'єктивації концепту *КОРОНАВІРУС* в текстах публіцистичного стилю іноді використовують слова або словосполучення без загальноприйнятого значення, що не наводяться в словниках для його позначення, проте в певному контексті можуть слугувати засобами вербалізації наведеного концепту: *very serious illness, severe illness, a new virus*. В цих випадках, які зустрічаються значно рідше, концепт описується словесно, без вживання його прямого конкретного найменування:

UK research suggests boosters should provide good protection against severe illness (BBC).

У деяких випадках лексеми Covid, coronavirus або інші конкретні назви виступають головним компонентом, маючи узгоджений ад'єктив, який вказує на певну ознаку:

In June, the UK's Recovery trial found the first drug - a steroid called dexamethasone - that could save the lives of people with severe Covid (BBC).

A sizable number of patients remain infected with the deadlier Delta variant (The New York Times).

З описом феномену коронавірусу також пов'язані такі явища, як пандемія, вакцинація, тестування на виявлення наявності хвороби, карантин, карантинні обмеження та ін. Такі явища часто зустрічаються в статтях англomовних інтернет-ЗМІ та вербалізуються за допомогою слів або словосполучень: *coronavirus pandemic, the pandemic, the outbreak, Coronavirus positivity rates, COVID-19 reproduction number, positive cases, R number, positive/negative Covid test, rapid antigen test, take-home test, lateral flow test, Covid vaccine, Covid vaccination, the shot, the vaccinated, vaccine passport system, vaccination status, (Covid) booster, Moderna mRNA vaccine, Pfizer-BioNTech vaccine, antibodies, quarantine, Covid-19 isolation, isolation period, self-isolation rules, restrictions, social distancing measures, a mask mandate, remote-working, stay-at-home order*. З описом феномену коронавірусу також пов'язані коронавірусні штами, як “Дельта” (*Delta, the Delta variant, the variant of concern, Delta plus, Delta-driven wave*), “Омікрон” (*Omicron, the Omicron variant, a variant of concern, the heavily mutated Omicron variant, the new highly spreadable variant Omicron, an Omicron-dominated world*). Вербалізація цього явища проявилася і в створенні фраз, як-от *wash your hands, stay at home, quarantine and chill* та ін.

Отже, з наведених в роботі матеріалів робимо висновок, що концепт є одиницею людської свідомості, результатом пізнавальної діяльності людини і суспільства. Вербалізація концепту є його вираженням за допомогою різноманітних мовних засобів. Під лексемою coronavirus здебільшого розуміють тип вірусу, що викликає захворювання птахів, ссавців і людей, яке може супроводжуватися застудою, ГРВІ, пневмонією тощо. Наведена лексема використовується

для позначення суспільного явища, ситуації або певного періоду, має обмежене номінативне поле, адже позначає конкретне вузько-спеціалізоване поняття. Номінація цього концепту здійснюється за допомогою прямого називання концепту номінативними засобами, що включають лексему *coronavirus*, похідні, утворені на їх основі словосполучення та контекстуальні лексичні синоніми. Перспектива подальших досліджень полягає у поглибленому вивченні засобів вербалізації вищевказаного концепту та інших пов'язаних понять.

Список використаних джерел

1. Гарбера І.В. (2015). *Ареальна фразеологія як засіб вербальної об'єктизації концепту*. *Українське мовознавство*. Міжвідомчий науковий збірник. Київ: 45, 1, 81-87.
2. Кочерган М.П. (2010). *Загальне мовознавство*. Київ: Видавничий центр "Академія".
3. Кубрякова Е.С., Демьянков В.З. (2007). *К проблеме ментальных репрезентаций. Вопросы когнитивной лингвистики*. Москва: Институт языкознания; Тамбов: Тамбовский гос. университет им. Г.Р. Державина, 4, 8-16.
4. Лихачев Д.С. (1997). *Концептосфера русского языка. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология*. Москва: Academia, 280-287.
5. Попова З.Д., Стернин И.А. (2010). *Когнитивная лингвистика*. Москва: АСТ: Восток – Запад.
6. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. (2005). *Фразеологія сучасної української мови*. Луганськ: Альма-матер.
7. BBC: British Broadcasting Corporation. Available at: <https://www.bbc.com/>
8. Cambridge Dictionary Online. Available at: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary>
9. Collins Online Dictionary. Available at: <https://www.collinsdictionary.com/>
10. Macmillan Dictionary. Available at: <https://www.macmillandictionary.com/>
11. The Economist. Available at: <https://www.economist.com/>
12. The New York Times. Available at: <https://www.nytimes.com/>

Стахнюк А.О.

Рівненський державний гуманітарний університет

ПОСЕСИВНІ КОНСТРУКЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті досліджуються посесивні конструкції, які відображають відношення між двома об'єктами зовнішньої реальності: один із них представлений як елемент особистої сфери іншого об'єкта або має право власності та користування ним. Проаналізовано посесивне відношення, що має більш повне у формальному і більш багате в семантичному відношенні вираження у зв'язку зі сферою людини, а не з предметною або тваринною сферами.

Ключові слова: посесивні конструкції, семантика слів, класифікація конструкцій, відмінкові посесивні конструкції.

Summary. The article focuses on possessive constructions that represent the relationship between two objects of external reality – one of them is presented as an element of the personal domain of another object or has the right to own and use it. The paper analyzes a possessive relation, which is more complete in the formal expression and is richer in the semantic relation what concerns the person domain, as opposed to the object or animal domains.

Key words: possessive constructions, semantics of words, classification of constructions, case possessive constructions.

Постановка проблеми. Огляд літератури останніх десятиріч, присвяченої розробці теоретичних питань лексичної семантики, зокрема, лексико-семантичного поля, свідчить про постійний інтерес дослідників до лексико-семантичних та синтаксичних категорій.

Посесивність – це універсальна семантико-синтаксична категорія, що відображає відношення між двома об'єктами зовнішньої реальності: один із них представлений як елемент особистої сфери іншого об'єкта або має право власності та користування ним. Одним із мовних засобів, які виражають категорію посесивності є посесивні конструкції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Т.В. Андрюхіна, Е.А. Петру, Т.Г. Попова досліджували способи словотворення посесивів. Неологізми, індивідуальні та okazіональні номінації досліджували С.В. Голик, Т.М. Сакал. Прагматичні компоненти значення посесивного слова (оцінка, емотивність, образність, експресія тощо) розглядаються в наукових працях Н.Б. Савмінкіна, М.С. Ретунської, Ю.О. Крючкова, В.Г. Гака, В.А. Чабаненка, С.В. Гладька, О.Л. Бессонової, С.І. Потапенка та інших.

Мета статті – проаналізувати посесивні конструкції в англійській мові.

Мета дослідження зумовлює необхідність розв'язання таких **завдань**:

- уточнити поняття «категорія посесивності» на матеріалі сучасної англійської мови;
- класифікувати англійські посесивні конструкції;
- дослідити особливості вживання присвійних займенників в англійській мові;
- схарактеризувати посесивні конструкції NN, N'sN та NofN та моделі посесивності, виражені цими конструкціями.

Виклад основного матеріалу. Понятійна категорія посесивності в сучасній англійській мові, як правило, виражається двома способами: за допомогою прийменникової субстантивної (іменної) конструкції (NofN) та іменної конструкції з апострофом та закінченням 's (N'sN), яке нерідко називають показником присвійного відмінка. Отже, засоби вираження посесивності як понятійної та граматичної категорії в англійській мові зумовлюються особливостями їхньої морфологічної будови.

Так званий загальний відмінок не має морфологічного оформлення, його нульовий експонент не передає ніякого відношення; іменник поза контекстом виражає лише значення числа, але не відношення до інших членів речення, пор.: *the house was comfortable, the walls of the house, behind the house*.

Як вже зазначалося, категорія посесивності досить широко досліджена в науковій літературі, перш за все, з точки зору її зв'язку з іншими категоріями – локативності та екзистенціальності. Сутність категорії посесивності складають власне посесивні відносини між суб'єктом-посесором та об'єктом. Типові випадки представлення посесивності в мові містять такі складові: посесивний суб'єкт – посесор (власник, особа, котрій щось належить, котра щось має), предикат посесивної наявності / відсутності (вказує на наявність / відсутність чогось у посесора) й об'єкт посесивності як ключове поняття посесивності (предмет, об'єкт володіння, наявності), сутність якого визначена відношенням відчужуваної та невідчужуваної власності.

Невідчужувана власність – це таке відношення посесивності, за якого існування посесивного об'єкта нерозривно пов'язане з існуванням посесора, тобто є його частиною або сприймається як така.

Невідчужувану власність поділяють на:

- 1) абсолютно невідчужувану – частини тіла людини, внутрішні органи та властивості, пов'язані з універсальним проявом їхньої діяльності (голос, дихання, зір, слух, почерк); фізичні константи людини (зріст, вага, розміри); абстрактні поняття, що характеризують інтелектуальну та духовну діяльність людини (розум, пам'ять, настрій,

почуття), етапи її життя (минуле, майбутнє);

2) відносно невідчужувану – частини тіла, що відростають (борода, вуса); родинні та соціальні стосунки (мати, син, сусід, товариш);

3) okazіонально невідчужувану – семантика такого виду посесивних відношень актуалізується лише в мовному контексті.

До відчужуваної власності належать такі матеріальні й абстрактні об'єкти, які не розглядаються мовним менталітетом як властивий посесору обов'язковий або ймовірний елемент, зазвичай пов'язані з посесором за функцією.

Незважаючи на досить велику кількість досліджень, категорія посесивності залишається досить спірним питанням. Доказом цього є різні підходи та неоднозначність трактовки цієї категорії багатьма лінгвістами. Домінуюча точка зору щодо категорії посесивності полягає в тому, що посесивність – це категорія, яка властива іменникам на зразок *hand, leg, head* тощо та присвійним займенникам (*his, her, our* тощо). Якщо необхідно позначити належність будь-якого з об'єктів (властивості, предмета і так далі) будь-якій особі, то можна скористатися присвійним займенником з функцією визначення іменника. Позначаючи предмети одягу або частини тіла, а також родинні зв'язки, англійці обов'язково уточнюють їх приналежність за допомогою присвійних займенників *my, your, his, her* тощо.

Окремим засобом вираження посесивності є посесивні складні слова. Посесивні складні слова утворені компресією словосполучень і пропозицій в результаті синтаксичного зміщення без зміни їх компонентного складу. Зовні компресиви схожі на словосполучення, вони можуть оформлюватися як кілька графічних одиниць. Існування омонімічних словосполучень та речень робить компресиви семантично двоплановими: вони сприймаються не ізольовано, а на тлі вихідних словосполучень та речень. Наприклад, якщо в мові існують омонімічні дієслово та іменник, спосіб утворення деяких складних прикметників з суфіксом *-ed* можна розглядати і як компресію (в результаті якої утворюється складно похідне слово), і як складання основ (приводить до утворення складного кореневого слова). Так, прикметник *hand-controlled* можна розглядати як складнопохідне слово, аналогічне прикметнику *dark-haired*, а спосіб його утворення як компресію, і як складне кореневе слово, аналогічне прикметнику *radio-transmitted*, а спосіб його утворення як складання основ.

В англійській мові можна виокремити такі моделі посесивності:

1) моделі з преномінальним означенням:

а) із присвійним займенником (модель *Prn. Pos.+N*, пор.: *your twin*);

б) із прикметником (модель *Adj.+N*, пор.: *weekly magazine*);

в) з іменником у формі генітиву (модель *N's+N*, пор.: *her ex-*

Збірник студентських наукових праць «Studia Philologica», 2022, Bun. 6
husband's car; модель з абсолютним генітивом, пор.: *at the baker's*);

г) з іменником у загальному відмінку (модель N+N, пор.: *a new blue cotton skirt*);

2) моделі з постномінальним означенням:

а) із прийменниковим словосполученням з прийменником *of* (модель N+of+N, пор.: *the house of my parents*);

б) із прийменниковим словосполученням із прийменником *with* (модель N+with+N, пор.: *the house with large windows*);

в) із подвійним генітивом (модель N+of+N's, пор.: *a friend of my parents*);

г) із означальним підрядним реченням (модель N+Clause, пор.: *Ann, whose children are at school all day, is trying to get a job*).

На основі аналізу лінгвістичних особливостей посесивних конструкцій були конкретизовані основні причини, що зумовлюють труднощі формування навичок вживання посесивних конструкцій на початковому етапі вивчення англійської мови. Такі труднощі можна розглядати на двох рівнях: (а) лінгвістичному, який включає в себе труднощі, спричинені аналітичною будовою англійської мови, синтаксичною компресією, відсутністю здатності правильно встановлювати смислові зв'язки між компонентами, можливістю двоякого співвіднесення компонентів; (б) екстралінгвістичному, який складають внутрішньомовна і міжмовна інтерференція, відсутність в мові перекладу (напр., українській) конструкцій, аналогічних деяким видам англійських посесивних конструкцій.

Висновки та перспективи подальших розвідок. У роботі було встановлено, що відношення посесивності у посесивних конструкціях може бути невідчужуваним та відчужуваним, суб'єктом володіння може бути істота (людина, тварина) та неістота (конкретний предмет, рослина, абстрактна сутність). Перспективними є дослідження посесивних конструкцій у зіставному аспекті.

Список використаних джерел

1. Баранник, О.Ю. (2004). Семантико-синтаксична категорія посесивності в англійській мові: *автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01*. Дніпропетровськ.
2. Калиновська, І.М. (2004). Структура іменникової фрази та її обумовленість лексико-семантична група ядер-іменників (на матеріалі текстів художньої літератури англійською мовою): *дис. канд. філол. наук: 10.02.04*. Луцьк.
3. Лопатіна, Т.Ю. (2007). Семантический потенциал конструкции Noun + Noun в современном английском языке и его контекстная актуализация: *дис. канд. филол. наук: 10.02.04*. Барнаул.
4. Ужченко, В.Д., & Ужченко, Д.В. (2007). Фразеологія сучасної англійської мови. Київ: Знання.

ЗІСТАВНЕ МОВОЗНАВСТВО

Дзекан О.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

СЕМАНТИЧНА ПАРАДИГМА ЛЕКСЕМИ PAIN І ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ БІЛЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті розглянуто вербалізацію поняття «біль». Описано лексичну парадигму болю, ключові слова на його позначення та їх близьку периферію. В ході дослідження було виявлено, що в англійській лінгвокультурі концепт БІЛЬ вкрай багатий способами вираження.

Ключові слова: біль, парадигма, лексеми, периферія, синонімічний ряд.

Annotation. The article focuses on the verbalization of the concept of PAIN and lexical means of its verbal expression in English. The paper describes the lexical paradigm of pain, key words for its designation and their close periphery. The study concludes that in English linguoculture the concept of PAIN is abundant in the ways of its expression.

Key words: pain, paradigm, lexemes, periphery, synonymous series.

Лексична специфіка болю унікальна і велика, оскільки її основне вираження можна знайти в інших лексико-семантичних полях (Концепт, 2009, с. 81). Важливо згадати, що лише кілька лексем репрезентують біль в англійській мові, наприклад, *ache*, *hurt* та *pain*.

В англійській мові лексична парадигма болю також представлена досить бідно дієсловами *to hurt*, *to pain*, *to ache*, внаслідок чого на допомогу приходять лексичні одиниці, що входять в інші лексико-семантичні поля. Найчастіше тут використовуються дієслова горіння (*to burn*, *to sear*), дієслова звуку (*to buzz*, *to click*), дієслова руху (*to surge*, *to run*), дієслова впливу якимсь предметом (*to cane*, *to prickle*) та легкої деформації (*to pull*, *to press*).

В англійській мові існує кілька дієслів, що використовуються в переносному значенні, які позначають фізіологічні порушення: *to burn*, *to sear*, *to roast*, *to scorch*, *to flare*, *to broil*, *to parch*. Дієслово *to burn* має у своїй семантичній структурі денотат болю як одне зі словникових значень. Дієслово *to sear* також досить стабільне у плані позначення болю. Що стосується інших дієслів метафори можливі лише у вкрай специфічному контексті.

Ключовим, ядерним словом, що виражає досліджуваний концепт в англійській мові, є лексема *pain*, а також прикметник *painful* і дієслово *to pain*.

У словниках даються різні визначення даної лексеми, такі як:

- 1) біль;
- 2) горе, прикрощі, страждання (*mental or emotional distress or suffering*);
- 3) праці, зусилля (*trouble, care, or effort taken to accomplish something*);
- 4) родові муки (*the throes of childbirth*);
- 5) завдавати болю, хворіти (*to make suffer or cause distress to*);
- 6) мучити, засмучувати (*to cause (someone) mental or emotional pain; distress*) (Концепт, 2009, с. 81; Лубенская, 2004).

До приядерних засобів репрезентації досліджуваного концепту ми можемо віднести лексеми *hurt, ache, agony* (Ляшенко, 2017).

Близьку периферію складають такі лексеми, як *desolation, distress, misery, anguish, suffering, grief, torment, sadness, sorrow, tragedy, trial, trouble, wound, maltreat, discomfort, injury, irritation, soreness, spasm, convul, throb, complaint*.

Далека периферія представлена фразеологізмами *pain in pain, to be at pains, gain без pain, racked pain, to take pains, give pain, feel no pain, on pain of death* (BNC).

Таким чином, проаналізувавши дані лексеми, ми можемо бачити, що концепт БІЛЬ виражає як фізичний біль, нездужання, хвороби різного ступеня тяжкості та різного походження, так і емоційні, психологічні страждання.

За допомогою аналізу англійської мови виявлено синонімічний ряд лексеми *pain*, який включає наступні слова: *pain, ache, agony, burn, cramp, discomfort, fever, illness, injury, irritation, misery, sickness, soreness, spasm, strain, trouble, twinge, wound, affliction, catch, convulsion, crick, distress, gripe, hurt, laceration, malady, pang, paroxysm, prick, sting, throb, tingle, torture*.

Проаналізувавши цей синонімічний ряд, ми можемо виділити різні фізіологічні стани, пов'язані з функціонуванням організму чи відчуттями у ньому людини, такі як:

- 1) біль;
- 2) страждання;
- 3) дискомфорт;
- 4) мука;
- 5) хвороба, захворювання;
- 6) лихоманка;
- 7) роздратування;
- 8) розлад;
- 9) поранення;

10) опік;

11) укус.

Дослідження сполучуваності в сучасній англійській мові продемонструвало, що біль як явище можна:

1) полегшити (*soothe, relieve, allay, alleviate, dull, kill, reduce, ease the pain*);

2) не помічати (*ignore the pain*);

3) відчувати (*experience the pain*).

Також від болю можна:

1) страждати (*suffer the pain*);

2) кричати (*cry with pain*);

3) зітхати (*sigh with pain*);

4) плакати (*weep with pain*);

5) кричати (*scream with pain*);

6) метатися (*dance with pain*) (CD).

Також, звернувшись до ідіом, ми можемо відзначити такі, як: *feeling no pain* («не відчувати болю»), *genius is an infinite capacity for taking pains* («геніальність – це безмежна здатність прикладати максимум зусиль»), *give someone a pain* («робити комусь боляче, дратувати когось»), *racked with pain* («корчитися від болю»), *an aching heart* («що знемагає від любові серце»).

Проаналізувавши наведені ідіоми, ми можемо відзначити, що лексема *pain* позначає як біль у сенсі, а й фігурально висловлює емоції і старанність.

В англійській мові біль може також виражатися метафорами та уособленнями, пор.: *I literally felt a physical pain in my gut. I mean that – a physical pain – like an elephant was kicking me in the ribs.*

Особливість подібного опису полягає в тому, що біль описується через розповідь про подію, яку людина, швидше за все, ніколи не відчувала. Тим не менш, такий тип уявлення насправді часто використовується для оповіді про біль. Є порівняння з укусами екзотичних (наприклад, змії) і менш екзотичних (наприклад, щурів) тварин. Виходить хіба що використання подвійної метафори, тобто метафори в метафорі (Зимовець, 2009, с. 147). Ще один із способів опису болю – використання уособлень (Зимовець, 2007, с. 113).

Біль часто представляється якимось агресивним живим організмом, який ніби отримує особливу насолоду, завдаючи людині страждання. У такому разі біль наділяється людськими якостями, представляється як жорстокий ворог, з яким людині, що відчуває біль, доводиться боротися, наприклад: *gnawing pain in the stomach; to have burning stomach pain; it's like somebody is stabbing me with a knife* і т. ін.

Найчастіше болю приписуються гендерні риси. В англійській культурі вона часто представляється як істота чоловічої чи жіночої статі. У подібній репрезентації можна простежити, як людина ставиться

до власного болю: у першому випадку перед ним гідний суперник, тому й методи боротьби з ним повинні бути найсильнішими, рішучими, наприклад:

Without any warning. me up the left kidney li he he wanted to wrestle, and took an underholt, and he spun me round with such a jerk.

I almost lost my breath with agony, and he pummeled me and bumped me all the way to the house, and threw me on bed while I hollered.

В цьому прикладі біль представлений як ворог, що діє рішуче, не приймає компромісів. Як і чоловік, він не збирається здаватися. В описі є дієслівні форми, які підкреслюють стрімкість дії.

У другому випадку людина ставиться до свого болю як до чогось, із чим «можна жити».

Як до жінки, яка непостійна, вітряна, іноді дратівлива, але в цілому не небезпечна, наприклад: *pain was the chameleon, every hue and every shape, a compound of many blended into one.* В цьому випадку для опису болю використовується займенник *she*, тобто біль набуває ознак живої істоти, він представлений яскравим, легким, ледь не прекрасним, і до нього точно можна звикнути (Концепт, 2009, с. 114).

Таким чином, ми можемо дійти висновку, що в англійській лінгвокультурі концепт БІЛЬ вкрай багатий способами вираження, які включають не тільки слова, а й ідіоми, метафори, уособлення, прислів'я та багато інших.

Список використаних джерел

1. Зимовець, Г.В. (2007). Способи вираження носія стану болю в українській мові (с. 35-43). *Вісник Черкаського університету. Серія філологічні науки*, 116.
2. Зимовець, Г.В. (2009). Глаголы боли в украинском языке. *Концепт БОЛЬ в типологическом освещении* (с. 66-109). В.М. Брицын, Е.В. Рахилина, Т.И. Резникова, Г.М. Яворская (ред.). Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго.
3. *Концепт БОЛЬ в типологическом освещении*. (2009). В.М. Брицын, Е.В. Рахилина, Т.И. Резникова, Г.М. Яворская (ред.). Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго.
4. Лубенская, С.И. (2004). *Большой русско-английский фразеологический словарь*. Москва: АСТПресс.
5. Ляшенко, Н.А. (2017). К вопросу о средствах репрезентации концепта «преступление» в современном английском языке (с. 215-229). *Гуманитарные и социальные науки*, 6.
6. CD: Cambridge Dictionary. Available at: <https://dictionary.cambridge.org/>
7. BNC: British National Corpus. Available at: <http://www.natcorp.ox.ac.uk>

Пишняк М.М.

Рівненський державний гуманітарний університет

СЕМАНТИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З НАЗВАМИ ТВАРИН В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Анотація: Стаття присвячена дослідженню фразеологізмів з назвами тварин в англійській та українській мовах. У роботі проаналізовано семантику фразеологізмів з назвами тварин, а також способи їх передачі з використанням різних видів трансформацій. Особливу увагу приділено стратегії перекладу фразеологізмів в цілому; встановлено класифікацію фразеологічних одиниць та досліджено їх структуру та семантичні особливості.

Ключові слова: фразеологізм, семантика, семантичні особливості, стратегія перекладу, класифікація.

Summary: The article deals with the study of phraseology with the names of animals in English and Ukrainian. The semantics of phraseology with the names of animals, as well as ways of their transfer using different types of transformations are analyzed in the work. Particular attention is paid to the strategy of translation of phraseology in general; the classification of phraseological units is established; their structure and semantic features are investigated.

Key words: phraseology, semantics, semantic features, translation strategy, classification.

Постановка проблеми: У сучасному мовознавстві є різні думки щодо природи фразеологізму та особливостей його перекладу. Ідеться про фразеологічні одиниці – важливий будівельний матеріал мови. Тому, фразеологічні одиниці, що містять «назви тварин», являють собою досить великий шар лексики і досить часто вживаються. Через те, пошук перекладачами власних систем та методів розпізнання та виокремлення фразеологізмів у тексті є складним і суперечливим процесом. Звідси очевидна важливість й актуальність дослідження способів перекладу. Через стрімкий розвиток сучасної фразеології, фразеологізми мають велику перспективу для проведення аналізу та досліджень, адже аналіз фразеологізмів є недостатньо дослідженою темою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що фразеологізми з «назвами тварин» в англійській та українській мовах на даному етапі є недостатньо вивченими та потребують більш глибокого та різнобічного розгляду. Тому їх вивчення та дослідження простежується у працях таких науковців та дослідників: О.В. Кунін дає

таке визначення: “Фразеологічна одиниця - це стійке сполучення лексем із повністю або частково переосмисленим значенням”; Т.І. Арбекова: “Фразеологічна одиниця - це сполучення слів з низьким показником комбінаторності, який зумовлений структурно-системними особливостями компонентів (чи одного з них) або особливим характером відношення словосполучення до дійсності, а також з'єднанням цих двох факторів”.

Завдання дослідження: 1) розглянути стратегію перекладу в цілому; 2) дослідити перекладознавчі рівні фразеології; 3) дати аналіз перекладів текстів, що містять фразеологічні одиниці з компонентом «назва тварини», з використанням різних видів трансформацій.

Матеріалом дослідження є словники: Англо-український фразеологічний словник – Баранцев К.; Фразеологічний словник української мови – Ужченко; «Oxford Dictionary of Idioms» обсягом 5000 англійських фразеологізмів.

Виклад основного матеріалу. Розвиток багатозначності фразеологізмів з компонентом «назва тварини» здійснюється шляхом переносу значення або назви. Історично другорядні значення є переносними, дуже часто фігуральними, але в теперішній час багато з них уже не усвідомлюються в своїх початкових якостях. Семантична своєрідність цих зрощення полягає в тому, що в них завжди домінує компонент «назва тварини», виділяючись за рахунок протиставлення репрезентативного і фігурального значень. Наприклад, у фразеологізмі:

Let sleeping dog lie - Не чіпай лиха, коли воно спить: sleeping dog в англійській мові виступає в значенні «неприємна таємниця», те, чого потрібно остерігатися. В даному випадку денотативне значення залишається без змін, в той час, як образність змінюється в залежності від того, які асоціації викликає та чи інша тварина у носія мови. Цей образ прихованої погрози знаходить висловлювання в ФО:

Beware of a silent dog & still water - У тихому болоті чорти водяться. В англійській мові латентна погроза асоціюється зі сплячою собакою, а в українській – з нечистою силою.

Повний збіг фразеологізмів у двох мовах узгоджується з компонентом, який увійшов у прислів'я вічної ворожнечі між котами та собаками.

Об'єктом дослідження послужили фразеологічні одиниці з компонентом «назва тварин», відібрані з Англо-українського словника К.Т. Баранцева, який був укладений на основі Англо-російського словника О.В. Куніна. Серед них зустрічаються найчастіше cat (123), dog (289), horse (80), bear (60), bird (45), goose (50).

При розгляді особливостей перекладу фразеологічних одиниць за основу була взята точка зору О.В. Куніна, а саме виділяються такі способи перекладу фразеологізмів:

- повний еквівалент;
- частковий лексичний еквівалент;
- частковий граматичний еквівалент;
- обертональний переклад;
- описовий переклад;
- дослівний переклад (калька).

Повний еквівалент:

1) *«Let's get to this damned shelter, I'm scared stiff.» I don't believe a word of it. You were always as brave as a lion.* (W.S. Maugham, «The Hour Before The Dawn»). - *Пішли скоріш у це прокляте сховище. Мені страшно до смерті. Не вірю ні одному твоєму слову. Ти завжди був хоробрий, як лев.*

У цьому випадку спостерігаємо повний еквівалент, а точніше багато еквівалентів англійської фразеологічної одиниці, оскільки є співпадіння з ним за значенням, лексичним змістом, образністю, стилістичною направленістю та граматичною структурою.

Частковий лексичний еквівалент:

1) *«I'd have you to know, I scorn your words.»*

«Well, but scornful dogs will eat dirty puddings» (J. Swift, «Polite Conversation»). - *Я вам так скажу: плювати мені на ваші слова. Ну що ж, гордість до добра не доведе.*

2) *«I can marry the person I want, I guess. And if I can't do it here, well there are more ways than one to kill a cat.»* (Th. Dreiser, «An American Tragedy») - *Я вважаю, я що я можу вийти заміж за кого захочу. А якщо не зможу зробити цього, що ж, тут тоді є декілька шляхів для досягнення мети.*

У цьому випадку використано частковий лексичний еквівалент по відношенню до англійського варіанту. Ми бачимо збіг за значенням, стилістичним напрямком, але різницю за образністю.

Частковий граматичний еквівалент:

1) *«He said he... didn't believe in punishing a man for his activities on behalf of the workers, and that if I would show up he would give me a job. I never looked a gift horse in the mouth, and jumped at this chance of getting back into the shipyard again.»* (H. Pollitt, «Serving My Time», ch. VI) - *Він сказав мені, що... засуджує покарання людей за їх діяльність на захисті працівників, додавши до цього, що якщо я прийду, то він запропонує мені роботу. Дарованому коню в зуби не дивляться, тому я відразу схопився за цю пропозицію.*

Тут можна спостерігати збіг за значенням, стилістичною направленістю, образністю, але відрізняються ці фразеологічні одиниці за своєю граматичною структурою.

Обертональний переклад:

1) *«First, I thought I'd leave France. But the governor would say, «Hello, here – didn't see anything in France?! That cat won't fight, you know»*

Збірник студентських наукових праць «Studia Philologica», 2022, Вип. 6
(М.Тwain, «The Innocent Abroad») - *Спершу я думав поїхати з Франції, але батько мені казав – послухай, ти так нічого і не побачив у Франції це, знаєш, нікуди не годиться.*

Фразеологічна одиниця *cook your own goose* перекладається як «занапастити себе; підрубати сук на якому сидиш», *That cat won't fight* – *так не вийде, не в цьому справа.*

То ж найбільш складними випадками при перекладі є обертональні переклади.

Описовий переклад:

1) «*She didn't give you a lot of horse manure about what a great guy her father was.*» (J.Salinger «The Catcher In The Rye») - *Вона не дуже вихвалялася, який у неї чудовий татусь.*

2) «*Clubs are matter of taste. You like a cock-and-hen club. I don't.*» (B. Show, «The Philanderer», act I). - *Клуби це діло смаку. Ви любляете різноманітні клуби, а я ні.*

Зміст цих фразеологізмів пояснюється за допомогою вільних сполучень.

Дослівний переклад:

«*Suddenly Sugar screwed up his face in pain and grabbing one foot in his hands, hopped around like a cat on hot bricks.*» - *Зненацька зморщившись від болю, та схопившись за ногу, він застрибав, як кішка на розпечених цеглинах.*

Цей тип перекладу *hot* – *розпечений* дуже підходить до перекладу цього слова в даному контексті, бо наділяє цей вислів виразністю.

Висновки дослідження. Саме фразеологія є носієм найбагатшої інформації невідомої нам культури. Ось чому фразеології відводять не останнє місце в мовній науці. Аналіз літератури фразеологізмів довів, що найбільш видатними в виділенні фразеології як самостійної лінгвістичної дисципліни, а також в розробці методів вивчення фразеологічних одиниць є такі вчені О.В. Куніним, В.В. Виноградовим і І.В. Арнольд.

Досліджуючи фразеологічні одиниці з компонентом «назва тварин», можна зробити висновки, що немає легкого шляху в перекладі з однієї мови на іншу. Це пов'язано з адекватною передачею не тільки змісту, але й експресивно-стилістичної забарвленості фразеологічних одиниць, що спонукає перекладачів до пошуку вирішення цієї проблеми.

Фразеологізм, як носій національної забарвленості, стилістичних особливостей і яскравої виразності перекладається у сукупності з екстралінгвістичними факторами. Розглядаючи особливості, які мають фразеологічні одиниці, та аналіз перекладів переконує в тому, що велика багата значущість мовних засобів, які зустрічаються в різних джерелах, слугує для їх передачі на іншу мову

Список використаних джерел:

1. Англо-український фразеологічний словник. (1995). / Уклад. К.Т. Баранцев.
2. Тимченко, І.В. (1988). Семантика фразеологічної одиниці та її компонентів. *Лінгвістичні дослідження*. Харків.

Радчук Т.Л.

Рівненський державний гуманітарний університет

**СЕМАНТИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З НАЗВАМИ ОДЯГУ В
АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

У даній статті розглядається дослідження фразеологізмів, що мають у своєму складі назви одягу для більш детального розуміння семантичних особливостей фразеологічних одиниць англійської та української мови. Визначається роль семантики фразеологізмів в пізнанні культурного спадку та традиції певної мови. На меті дослідження особливостей фразеологічних одиниць та надання бази для тлумачних, двомовних та інших словників.

Ключові слова: фразеологія, ідіома, українська мова, англійська мова, одяг.

This article discusses the study of phraseological units that include the names of clothes for a more detailed understanding of the semantic features of phraseological units of English and Ukrainian. The role of the semantics of phraseological units in the cognition of the cultural heritage and traditions of a particular language is determined. The aim is to study the features of phraseological units and provide a basis for explanatory, bilingual and other dictionaries.

Key words: phraseology, idiom, Ukrainian, English, clothes.

Висвітлення ряду питань стосовно дослідження аспектів такого розділу мовознавства як фразеологія завжди мало прибічників. І хоча на даний момент існує незліченна кількість дисертацій, книг та публікацій не вщухає зацікавленість в цій темі й до цього часу. Кожне дослідження в собі криє щось нове, і це підтверджується словами О. Есперсона, датського мовознавця, який назвав фразеологію «деспотично примхливою та невловимою річчю» [7, с. 167]. Фразеологія як результат тривалого історичного розвитку має величезне поле діяльності.

Актуальність статті зумовлена вивченням фразеологізмів, що мають такі компоненти як лексичні одиниці, які позначають предмети одягу, за допомогою яких ми можемо більш детальніше розглянути в

чому заключається історичне надбання того чи іншого народу, та розкрити унікальність духовної та матеріальної культури.

Метою даного аналізу є дослідження та виявлення семантичних рис та відмінностей англійської та української мови зі складовою, що відноситься до лексико-семантичної групи «одяг».

Першочергово фразеологізми – це невід’ємний елемент культури всіх народів, які передаються з давніх-давен з вуст в уста. При знайомстві із фразеологією можна визначити особливості світогляду, історію того чи іншого народу, його ставлення до людських почуттів.

Ознайомившись з іноземною мовою ми досліджуємо її та потрапляємо у новий світ з самобутньою культурою, ми здатні оцінити багаторічну історію народу, звичаїв що зберігаються мовою, яка досліджується.

У сучасній лінгвістиці досі йдуть суперечки щодо питання про сутність та визначення поняття фразеологізму як мовної одиниці. Вчені різних лінгвістичних шкіл по-різному інтерпретують характер мовних фактів, що визначаються як фразеологізми у зв'язку із збереженням теоретичних розбіжностей у питаннях обсягу фразеології. Представники англійської лінгвістики включають фразеологізми до словникового складу мови, а фразеологію – до складу лексикології переважно, оскільки фразеологізми вони розглядають еквівалентами слів, а лексикологія – дисципліна, вивчає словниковий склад мови, тобто слова та їх еквіваленти. Зауважимо, що в англійському мовознавстві не існує такого поняття як фразеологізм, замість нього використовуються терміни *set-expression* (стійке вираження) та *idiom* (ідіома).

В українській ж мові на сьогоднішній день науковці по-різному трактують поняття «ідіома» та «ідіоматичність», тому стале визначення у цих понять відсутнє. З одного боку, ідіому визначають як національно-лінгвістично та національно-культурно-специфічне мовне утворення, яке в силу своїх особливостей не може бути перекладене буквально іншими мовами (Б. Фрейзер [8], Ч. Макай [10] та ін.). З іншого боку, ідіома визначається як стійке поєднання слів, загальне значення якогоне відповідає сумі значень частин і не виводиться з неї (І. Арнольд [2]; А. Смирницький [4]; А. Хорнбі [9] та ін.). Перше визначення має на увазі міжмовний підхід до явища, а друге – внутрішньомовний підхід.

У. Болл відносить до класу ідіом (фразеологізмів) такі типи мовних вживань, як часто вживані в розмовній мові, наприклад, при знайомстві, граматичні поєднання слів; відхилення від граматичних правил; алюзивні вирази, що мають переносне значення; умовні слова різного роду: *then* (ну); фразові дієслова; метафоричні вирази; другорядні варіації словопорядку, що викликають зміну сенсу висловлювання. Наприклад: *It may well be ahead of time (probably is), It*

Збірник студентських наукових праць «Studia Philologica», 2022, Bun. 6
may be well ahead of time well in advance of the scheduled time [5, с. 97]. Так, основна особливість фразеологізму, стійкість його лексичного складу, про яку говорять інші лінгвісти, виявляється поза фокусом теорії У. Болла.

За визначенням К. Авербух, фразеологізм – це «стійке, відтворюване у мові поєднання слів чи речення з повністю чи частково переосмисленим значенням» [1, с. 10].

Одяг є невід'ємною складовою нашого побуту та вагомою сферою матеріальної культури, вона є ознакою етнічної та соціальної приналежності людини. Одяг та взуття є важливим компонентом у побутовому житті народу, тому стають предметом різностороннього вивчення, у тому числі і з точки зору мови. Інтерес дослідників викликає вивчення найменувань одягу в семантико-структурному, соціокультурному, лінгвокультурологічному та зіставному аспектах. Нам цікавим є порівняльний аналіз ідіоматичних виразів, що номінують різні предмети одягу в англійській та українській мовах.

Для початку охарактеризуємо структуру англійського лексико-фразеологічного поля «одяг», в якому зазначається, що це поле ділиться на ядро та периферію.

- До ядра відносяться найменування із загальними значеннями, що відносяться до одягу загалом: *clothes (ped. clads), clothing, gear, garments (збip.), wear, attire, apparel, dress (незліч.)*.

- Далі слідує мовні одиниці нижчого ступеня загальності - найменування видів одягу: *overwear / underwear, men's / ladies' / baby* і т. д., що класифікують одяг з різних підстав.

- Наступне коло - найменування ансамблів одягу: *combination, set, costume, suit, tail-leur* тощо.

- Далі слідує коло найменувань окремих предметів одягу: *shirt, jacket, blouse, trousers, skirt, denims* та багато ін.

- Наступне коло - назви частин одягу та аксесуарів: *sleeve, collar, pocket, cuff, belt, braces, necktie, scarf* тощо.

- Наступне коло складають мовні одиниці, що позначають спосіб дії, що супроводжує одяг: *sewing (шумтя), knitting, fitting, wearing, putting on / off, dressing / undressing, trying on, tailor, fitter, seamstress, fashion designer* тощо, а також пов'язані з цією тематичною областю (значно менш численні, ніж іменники) дієслова (*to sew, to knit, to put on / off, to try on* та ін.) і прикметники (*sewing (швейний), close- / loose-fitting, ready-made* і т. п.).

- І в останнє коло входять паремії та фразеологізми, що містять назви предметів одягу, аксесуарів, супутніх предметів, зайнятих у цій сфері людей та їх дій: *to put on black cap; to turn up one's sleeves; Cut your coat according to your cloth; If the cap fits, wear it i m.d.*

Кордон між ядром та периферією розмитий, та відповідно до поставленого завдання він може бути встановлений умовно. Певною мірою розмита і межа між цим полем та суміжними полями у лексико-фразеологічному фонді. Крім того, багато назв одягу мають і інші значення; наприклад, стійке поєднання *blue stocking* позначає не тільки (буквально) *синя панчоха*, а й (метонімічно-символічно) *вчену даму*. Іноді, «одяговий» лексико-семантичний варіант слова виявляється похідним; наприклад, метафорична назва жіночого капелюха *beehive* сходиться до буквального *beehive* – *вулик*.

Отже, до поля «одяг» доцільно відносити не все слово цілком чи лише його лексико-семантичний варіант, а враховувати його смисловий зв'язок, що створюється з іншими варіантами.

Нами виявлено такі основні підстави типології англійських найменувань одягу:

- за віковою категорією (*adult's / juvenile / teenager's / children's / infant's / babies clothes*);
- за гендерною категорією (*men 's / ladies clothes*);
- за сезоном (*spring / summer / winter clothes*);
- за часом доби (*morning / matinee / daytime / evening / night clothes*);
- за близькістю до тіла (*overwear / underwear*);
- за місцем на тілі (*upwaist / downwaist clothes / headgear*);
- за функціями (*office / sporting / household etc clothes*);
- за випадком носіння (*dinner / party / mourning etc dress*);
- за ступенем офіційності (*full / formal / informal / casual wear / negligee*);
- за приналежністю (*worker's / peasant's / serviceman's / dandy's etc wear*).

Одяг можна класифікувати і за рядом інших категорій: за матеріалом, забарвленням, фасоном, стилем, конфігурацією, ступенем прилягання до тіла, розміром, наявністю/відсутністю деяких елементів (наприклад, рукавів, коміра, обшлагів), комплектності, способу виготовлення / обробки / оздоблення, місце походження, культурно-історичної епохи, соціального / культурного символізму, престижності, вартості і т. д. Але це – другорядні рубрики.

Ми проаналізували ідіоматичні вирази, що називають певний вид одягу чи взуття, частини одягу чи частини взуття. У двох мовах зустрічаються фразеологізми, що містять найменування головних уборів (шапка, шляпа), а також одяг для верхньої чи нижньої половини тіла (штани, брюки, сорочка, рубашка, рукавички).

Таким чином у фразеології української мови компонент шапка характеризує важкі обов'язки (*Ох, тяжка ж ти, шапко Мономаха!*), ситуацію покарання, звільнення з роботи або догану (*дати по шапці, отримати по шапці*). Застосовуються вони і для оцінки поведінки

людини та її манер (*на злодії і шапка горить*). А іменник шляпа використовується в ідіомі «*справа в шляпі*», що значить вдале завершення якоїсь справи [1].

В англійській мові фразеологізми зі словами *hat* і *cap* різноманітніші. Наприклад лексема *hat* використовується в ідіомах для охарактеризування якоїсь неординарної чи дивної дії (*eat one's hat, pull smth. out of a hat, have (throw или toss) one's hat in the ring*) або ж прояву яскравих емоцій (*throw one's hat in the air - триумфувати*), а також для визначення чогось старомодного (*old hat*) [6].

Вирази в складовій яких іменник *cap* характеризують хід міркувань (*put on one's thinking cap*), необачну поведінку (*fling one's cap over the mill*), ситуацію вітання будь-кого (*touch one's cap to smb.*) [11].

Є і спільні для обох мов фразеологізми, наприклад вираз зі значенням виказувати глибоку пошану до когось (*take off one's (або the) hat to smb. - ламати шапку перед будь-ким*), проте в українській мові цей фразеологізм має також й іншу семантику: поводитися принижено, улесливо [3].

В обох мовах також існують ідіоми з використанням слова кишень, які в більшості випадків символізують «вміщення» грошей, тому стійкі вирази зі словом *кишень* - *pocket* набули широкого розповсюдження. З семантичного погляду фразеологізми можна об'єднати у кілька груп за різними ознаками (відсутність грошей у цілому або наявність у недостатній кількості грошей, заробіток нечесним шляхом).

З табл. 1.1 випливає, що стійкі вирази, які мають у своїй основі тему грошей, здебільшого збігаються, але більш багатогранними представлені в українській мові.

Таблиця 1.1 Стійкі висловлювання, що мають у своїй основі тему грошей

Бідність	
в одній кишені сутеніє, а в іншій зорі займається худа (або порожня) кишень без гроша в кишені вітер свистить у кишені вивернути кишеню не по кишені	be out of pocket an empty pocket money burning a hole in your pocket hit smb's pocket
Багатство	
товста (або туга, повна) кишень набивати кишеню трясти кишеню	be in pocket line one's pocket
Нечесний заробіток	
класти в кишеню залізити в кишеню	line one's pockets

Так, фразеологічний фонд і, зокрема, стійкі поєднання, що містять найменування одягу, є відображенням самотутності мови та культури українського та англійського народів. Ідіоматичні вирази найчастіше

Збірник студентських наукових праць «Studia Philologica», 2022, Bun. 6
використовуються для опису ставлення до матеріального достатку, взаємовідносин між людьми, опису проявленої поведінки та виразу емоцій у тій чи іншій ситуації.

Отже, проведене дослідження дає чітко зрозуміти взаємну залежність такого розділу мовознавства як фразеологія з культурною спадщиною та історичним надбанням тої чи іншої мови. Зважаючи на семантику фразеологізмів запропонованих в англійському та українському мовознавстві, ми дійшли висновку, що визначення фразеологізму в англійському мовознавстві має більш загальний характер. Було відібрано матеріал для створення бази стійких виразів з назвами предметів та елементів одягу чи аксесуарів в обох мовах, а також фразеологізми з переліченими компонентами були поділені на тематичні групи відповідно до їх значення. Аналіз показав, що фразеологізми, які мають цю складову найчастіше вказують на емоційний стан людини, її поведінку та вчинки, або рівень достатку.

Список використаних джерел

1. Авербух К. Я. Лексичні та фразеологічні аспекти перекладу: навч. посібн. Видавничий центр «Академія», 2019. 176 с.
2. Арнольд І. В. Лексикологія сучасної англійської мови. ПРОМІНЬ, 2007. 351 с.
3. Практичний англо-український словник фразеологічних синонімів. A Living English-Ukrainian Dictionary of Phrasal Synonyms / укл.: Береза Т.А., Коцюк, Л.М., Кулинський О.С. Бак. 2011. 402 с.
4. Смирницький А. І. Лексикологія англійської мови. 1956.
5. Ball William. Phraseology: Theory, Analysis, and Applications. Oxford: Clarendon Press, 1998. 258 p.
6. Blackmore D. Dictionary of English phraseology. 1860. 316 p.
7. Esperson O. Philosophy of grammar. Foreign literature, 2018. 400 p.
8. Freiser Bruce. Lexical Semantics. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 310 p.
9. Hornby A.S. Guide to Patterns and Usage English. Oxford: Oxford University Press, 2017. 224 p.
10. Mackay Charles. Living English Structure. Oxford: Oxford University Press, 2009. 384 p.
11. Richard A. Spears. American Idioms Dictionary. USA: National Textbook Company, 1991. 463p.

Фіськов В.Г.

Рівненський державний гуманітарний університет

ФУНКЦІЯ ПРИЙМЕННИКІВ 把 ТА 被 В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація: Розглядаються особливості реалізації прийменників 把 bǎ та 被 bèi у реченні сучасної китайської мови. Визначено сутність, особливості та значущість пасивного стану як невід'ємної складової мови та буття людей. З'ясовано, що одним із найголовіших понять, за допомогою якого реалізується пасивний стан, це прийменники 把 bǎ та 被 bèi, а конкретним способом їх реалізації є чіткий та строгий порядок слів у реченні.

Було доведено, що прийменник в сучасній китайській мові розглядається як підкатегорія частин мови та є невід'ємною службовою частиною слова в мові. Окрім цього, для аналізу функцій прийменників 把 bǎ та 被 bèi визначено їх структурні схеми речень, де вони вводять пасивний стан.

Ключові слова: Специфіка сучасних аспектів, дослідження прийменників.

Annotation: The paper focuses on the features of the prepositions 把 bǎ and 被 bèi in modern Chinese. The study characterizes the implementation of the prepositions 把 bǎ and 被 bèi in the sentence of modern Chinese, identifies the nature, features and significance of the passive state as an integral part of language and human existence. It posits that one of the most important concepts by which the passive state is realized is the prepositions 把 bǎ and 被 bèi, and a specific way to implement them is a clear and strict order of words in a sentence.

It has been proven that the preposition in modern Chinese is considered a subcategory of parts of speech and is an integral part of the word in the language. In addition, the study reveals the functions of the prepositions 把 bǎ and 被 bèi, and determines their structural schemes of sentences, where they introduce the category of passive voice.

Keywords: Specifics of modern aspects, research of prepositions.

Наукова новизна роботи. Аналіз реалізації прийменників 把 bǎ та 被 bèi у реченні сучасної китайської мови засвідчує сутність, особливості та значущість пасивного стану як невід'ємної складової мови та буття людей. Ми з'ясували, що одним із найголовіших понять, за допомогою якого реалізується пасивний стан, це прийменники 把 bǎ

та 被 bèi, а конкретним способом їх реалізації є чіткий та строгий порядок слів у реченні.

Виклад основного матеріалу. Основними засобами реалізації прийменників 把 bǎ та 被 bèi в реченні сучасної китайської мови було використання їх при утворенні пасивного стану.

Пасивний стан у сучасній китайській мові виражається за допомогою прийменників 被 (bèi), 把 (bǎ), 给 (gěi), 叫 (jiào), 嚷 (rǎng), 为 (wèi), 由 (yóu) та строгим та чітким порядком речення, як на письмі так і у мовленні. Визначили, що більш вживаніші прийменники на письмі та офіційній формі це: 为 wéi, 所 suǒ, 由 yóu та 被 bèi; а в усній формі: 把 bǎ 给 gěi, 叫 jiào, 让 ràng. Найуживаніші серед цих прийменників, це 把 bǎ та 被 bèi вони є найбільш розповсюдженими прийменниками в сучасній китайській мові для вираженню пасивного стану.

Також ми дослідили декілька видів конструкцій пасивного речення, в яких вживаються прийменники 把 bǎ та 被 bèi. Виявили в яких випадках доцільніше використовувати пасив:

- 1) коли хтось говорить про постраждалого;
- 2) якщо нам потрібно зробити акцент не на виконавці дії, а на предмет над яким виконють дію;
- 3) якщо не потрібно згадувати «виконавця» дії, тому що він невідомий, неважливий, або з інших причин;
- 4) показати негативний вплив безпосередньо на об'єкт.

Розібрали на практиці умови використання прийменників 把 bǎ та 被 bèi. Також роздивилися і вирішили, як ми утворюємо заперечні речення з прийменниками 把 bǎ та 被 bèi, яке положення вони займають в реченні та які заперечні частки використовуються разом з ними.

Прийменники 把 bǎ та 被 bèi є показниками пасивного стану у реченні сучасної китайської мови, вони допомагають нам краще виразити ту чи іншу думку, пояснити певну ситуацію. Таким чином, прийменники є важливою часткою сучасної китайської мови і виконують важливу роль у передачі пасивного стану на письмі і в усному мовленні. Пасивний стан є одним із базових мовних явищ. Кожному типу мови властиві характерні особливості вираження пасиву, або відношення дії до суб'єкта і об'єкту дії. Пасивні конструкції в китайській мові мають як загальні, так і протилежні один до одного риси.

Більшість досліджень пасивних конструкцій зосереджено на аналізі формально-структурних особливостей пасивного стану, пов'язаних з аналітизмом китайської мови.

Вважається, що основними способами передачі значення пасивного стану є лексико-морфологічний спосіб, що має на увазі варіанти маркування через словозміну та використання службових

Збірник студентських наукових праць «Studia Philologica», 2022, Bun. 6
слів, і синтаксичний спосіб, що має на увазі зміну структури речення. Таким чином, категорія пасиву – це категорія змішаного, лексико-граматичного типу.

У китайській мові, як і в багатьох інших мовах світу, існує поділ речень за типом побудови. Розрізняють речення активного і пасивного стану. Однак, на відміну від української мови, де, завдяки можливості введення афікса *-ся* і суфіксів, лексичний спосіб є найпоширенішим, у китайській мові не існує можливості передачі пасивного стану через словозміну. Адже в китайській мові немає словозміни й граматичної афіксації.

Лексико-морфологічний спосіб пов'язаний з використанням спеціальних дієслів пасиву, у той час як синтаксичний спосіб застосовується досить широко, причому зміна структури речення часто супроводжується введенням прийменників 把 та 被 і тому подібних.

У реченнях активної будови підмет представлено суб'єктом дії, тобто особою, яка виконує якусь дію над додатком – об'єктом впливу з боку суб'єкта. Якщо узяти до уваги речення пасивної будови, то підмет і додаток ніби міняються своїми функціями. У таких реченнях підмет позначає вже не суб'єкт дії, тобто не особу, яка виконує дію, а об'єкт дії, тобто предмет або особу, на який спрямована дія.

У китайській мові пасивний стан може використовуватися в будь-яких ситуаціях, немає жодних обмежень на використання пасивного стану, але деяких особливих випадків, коли його вживання є найбільш доречнішим:

- 1) коли хтось говорить про постраждалого;
- 2) якщо нам потрібно зробити акцент не на виконавці дії, а на предмет над яким виконують дію;
- 3) якщо не потрібно згадувати «виконавця» дії, тому що він невідомий, неважливий, або з інших причин;
- 4) показати негативний вплив безпосередньо на об'єкт.

Дієслово повинно бути перехідним або ще називають транзитним дієсловом. Це означає, що з дієсловом має поєднуватися додаток (об'єкт, над яким це дієслово робить дію). Перехідними можна назвати такі дієслова як «їсти» (потрібно сказати «їсти рис»), «купувати» («купувати одяг»). А неперехідним дієсловом є такі дієслова як «бігати» або «плавати», не можна сказати «бігати щось» чи «плавати щось».

Висновок дослідження: Було доведено, що прийменник у сучасній китайській мові розглядається як підкатегорія частин мови та є невід'ємною службовою частиною слова в мові. Окрім цього, для аналізу функцій прийменників 把 *bǎ* та 被 *bèi* визначили їх структурні схеми речень, де вони вводять пасивний стан.

Список використаної літератури

1. Драгунов, О.О. (1962). *Граматична система сучасної китайської розмовної мови*. Ленінград: ЛДУ.
2. Горелов, В.І. (1982). *Граматика Китайської мови*. Москва: Просвітництво.
3. Курдюмов, В.А. (1999). *Ідея та форма*. Москва: Військовий університет.
4. Кошкін, А.П. (2016). *Елементарна граматики китайської мови (з поясненнями і вправами)*. 基础汉语语法 (简介和练习). Москва: ВКН.
5. Тань, Аошуан. (2002). *Проблеми прихованої граматики: синтаксис, семантика і прагматика мови ізольованого типу (на прикладі китайської мови)*. Москва: Мови слов'янської культури.
6. Кошкін, А.П. (2016). *Елементарна граматики китайської мови*. Москва.
7. Бочина, Т.Г., Ван, Цуй. (2013). *Функціонально-когнітивні особливості вираження пасиву в російській та китайській мовах. Філологія і культура. Philology and culture*. Казань.

Чайковська Р.Г.

Рівненський державний гуманітарний університет

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ *ВІРНІСТЬ* В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Анотація. В роботі розглянуто поняття концепту, наведено класифікацію концептів. Також, проаналізовано особливості вираження концепту *ВІРНІСТЬ* в англійській та українській мові, та порівняно складові концепту в англійській та українській мові.

Ключові слова: концепт, концептуальний аналіз, концепт *ВІРНІСТЬ*, порівняльний аналіз.

Summary. The paper is focused on the analysis of the “concept”, it represents a classification of concepts. Also, the features of expressing the concept of *CONFIDENCE* in English and Ukrainian are analyzed. The components of the concept in English and Ukrainian are compared in the article.

Key words: concept, conceptual analysis, concept *CONFIDENCE*, comparative analysis

Поняття концепту та концептології знаходиться у фокусі досліджень сучасних науковців. Дослідженню окремих аспектів функціонування поняття концепту, його структури та особливостей, присвячена велика кількість робіт дослідників.

Мета роботи – проаналізувати особливості вираження концепту *ВІРНІСТЬ* в англійській та українській мовах.

Коротко зупинимось на основних підходах до визначення поняття концепту. Так, сучасних дослідник В.І. Карасик визначає концепти як первинні культурні утворення, які існують в культурно-історичному просторі народу, визначають його менталітет і транслуються в різні сфери буття людини, як колективні ментальні освіти, що фіксують своєрідність культури (ментальна проекція елементів культури) [2, с. 38].

В свою чергу, Ю.С. Степанов визначає концепт як культурне явище, він вважає, що «концепт – це поняття, за яким в нашій свідомості виникає давно знайомий зміст, опис ситуації культури». Також, дослідник розглядає «концепт» як певний згусток культури в свідомості людини, у вигляді якого культура залучається до ментального світу людини, це – певний осередок культури в ментальному світі людини».

В.А. Маслова, в рамках лінгвокультурного підходу, визначає концепт як це семантичне утворення, обумовлене лінгвокультурною специфікою, і яке тим чи іншим чином характеризує носіїв певної етнокультури. Концепт, відображаючи етнічне світосприйняття, маркує етнічну мовну картину світу і є «цеглинкою для будівництва «будинку буття»» [3, с. 47].

Вітчизняний науковець А.М. Приходько, в своїй монографії розуміє концепти як певні культурні гени, які є складовими генотипу культури, і які визначають культурні особливості, фенотип культури. Дослідник зазначає, що за своєю сутністю, концепти – багатовимірні конструкти, які базуються на понятійній основі та закріплюються в значенні будь-яких знаків [5, с. 16].

Дослідник наголошує, що в широкому розумінні, концепт можна уявити як нашарування етнічних специфічних рис на значення слова [5, с. 20]. У вузькому значенні, дослідник розуміє поняття концепту як філософський феномен, репрезентант особливостей світогляду певної національності, які закріплені в лексиці мови, та які є важливою культурною категорією [цит. за 5, с. 20].

Існують різні класифікації концептів, в основі яких лежать певні принципи. Тим не менш, основний поділ концептів побудовано за принципом вираженості концепту, тобто сенс може бути представлений як вербальним, так і невербальним чином. Варто лише зазначити, що саме від типу знань та відображення дійсності, яке закріплюють концепти, залежить яким чином будуть виділятися та описуватися концепти. Досліджуючи це питання, А.М. Приходько розробив наступну класифікацію [4, с. 45]:

- поняття – концепт (спрямований на відображення загальних ознак предмета або явища);

- схема – концепт (репрезентація у вигляді узагальненої контурної схеми);
- концепт – уявлення (у мові найчастіше передаються за допомогою лексичних одиниць певної семантики);
- фрейм (складається з кількох компонентів та передає стандартний набір знань про предмет (явище));
- сценарій (включає кілька стереотипних епізодів з ознакою руху та розвитку у часі);
- гештальт (розумова структура, що комплексно впорядковує різноманітні окремі явища у свідомості).

На думку С.А. Жаботинської, структура змісту концепту може бути представлена і у вигляді поля з ядерно-периферійною організацією. Належність до ядра, приядерної зони або периферії визначається ступенем «яскравості», чуттєвої конкретності, наочності, або, іншими словами, прототипності ознаки для носіїв мови. На периферії концепту знаходяться більш абстрактні ознаки, що виникають на основі конкретних, предметних ознак. До периферії концепту відносять різноманітні культурно-обумовлені, асоціативні, оціночні елементи [1, с. 20].

С.А. Жаботинська виокремлює види фреймів, які об'єднує систему відносно універсальних типів структур, які демонструють загальні закономірності організації вербалізованої інформації: предметноцентричний, акціональний, партитивний, гіпонімічний, асоціативний [1, с. 21]. Основним конститuentом типових фреймів є категорія предмета (щось/хтось). У предметноцентричному фреймі представлені ознаки одного і того ж предмета, які локалізуються в таких категоріях як якість, кількість, дія, спосіб, місце, оцінка, час.

Конститuentами акціонального фрейму є кілька предметів, які наділяються семантичними ролями (агенс, пацієнс, інструмент, бенефіціант та ін.). Вони відображають характер відносин між предметними сутностями, серед яких одна, наділена роллю агенса, є центральною. Партитивний фрейм включає предметні сутності щось / хтось, співвідносні між собою як ціле і його частина.

У гіпонімічному фреймі, предметні сутності щось / хтось об'єднуються родовідовими відносинами. Тип зв'язку можна визначити як відношення включення ознаки, або екзистенцію видових відмінностей.

Основну роль відіграє предметноцентричний фрейм, за рахунок якого можуть бути розгорнуті інші фреймові структури. При концептуальному аналізі таке розгортання є необхідним. Більш того, при побудові концептуальних моделей, призначених для аналізу конкретних емпірій, представлені види фреймів можуть комбінуватися один з одним, створюючи інтегративні концептуальні моделі [1, с. 23].

Таким чином, концепт може бути представлений як

Збірник студентських наукових праць «Studia Philologica», 2022, Bun. 6
концептоцентричний фрейм, який є полем для розгортання інших фреймів, які входять до його складу.

В роботі буде розглянуто особливості вираження концепту CONFIDENCE / ВІРНІСТЬ в англійській та українській мовах. Проаналізуємо ключові лексеми «CONFIDENCE» в словниках англійської мови. Так, словник “Merriam Webster” [10] визначає лексему «CONFIDENCE», як:

1a: assured reliance on the character, ability, strength, or truth of someone or something

b: one in which confidence is placed

2a: dependence on something future or contingent: HOPE

b: reliance on future payment for property (such as merchandise)
delivered : CREDIT

3a: a property interest held by one person for the benefit of another

b: a combination of firms or corporations formed by a legal agreement
especially : one that reduces or threatens to reduce competition

4a: CARE, CUSTODY

b(1): a charge or duty imposed in faith or confidence or as a condition of some relationship

(2): something committed or entrusted to one to be used or cared for in the interest of another

c: responsible charge or office

5 archaic: TRUSTWORTHINESS

Definition of trust (Entry 2 of 2)

Transitive verb:

1a: to rely on the truthfulness or accuracy of: BELIEVE

b: to place confidence in: RELY ON

c: to hope or expect confidently

2a: to commit or place in one's care or keeping: ENTRUST

b: to permit to stay or go or to do something without fear or misgiving

3: to extend credit to

Intransitive verb:

1a: to place confidence: DEPEND

b: to be confident: HOPE

2: to sell or deliver on credit

Так, згідно словникових визначень, лексема «TRUST» включає в себе такі ключові лексеми, як: HOPE, CREDIT, CARE, CUSTODY, TRUSTWORTHINESS, BELIEVE, RELY ON, ENTRUST, DEPEND.

Розглянемо значення лексеми «CONFIDENCE» в словнику Cambridge Dictionary Online [8]:

– to believe that someone is good and honest and will not harm you, or that something is safe and reliable;

– to hope and expect that something is true;

- the belief that you can trust someone or something;
- a legal arrangement in which a person or organization controls property and / or money for another person or organization;
- to have confidence in something, or to believe in someone;
- A trust is also a group of people or organizations that controls property or money for its own benefit, or the property or money controlled by the group;
- belief that you can depend on someone or something.

Отже, дослідження дозволяє визначити такі ключові лексеми «CONFIDENCE», як: BELIEVE, SAFETY, HOPE, EXPECTATION, ARRANGEMENT, DEPEND ON, RELY ON.

Також, розглянемо визначення лексеми «CONFIDENCE» в словнику Collins Dictionary [9]:

- If you trust someone, you believe that they are honest and sincere and will not deliberately do anything to harm you. Your trust in someone is your belief that they are honest and sincere and will not deliberately do anything to harm you.
- If you trust someone to do something, you believe that they will do it.
- If you trust someone with something important or valuable, you allow them to look after it or deal with it.
- If you do not trust something, you feel that it is not safe or reliable.
- If you trust someone's judgment or advice, you believe that it is good or right.
- If you say you trust that something is true, you mean you hope and expect that it is true.
- If you trust in someone or something, you believe strongly in them, and do not doubt their powers or their good intentions.
- A trust is a financial arrangement in which a group of people or an organization keeps and invests money for someone.

Аналіз словникових значень визначити такі ключові лексеми «CONFIDENCE», як: BELIEVE IN, HAVE FAITH IN, DEPEND ON, COUNT ON, CONFIDENCE, CREDIT, BELIEF, FAITH, ENTRUST, COMMIT, ASSIGN, CONFIDE, EXPECT, BELIEVE, HOPE, SUPPOSE, EXPECTATION, CONVICTION, ASSURANCE, CERTAINTY, RELIANCE CREDENCE, CERTITUDE.

В українській мові, концепт ВІРНІСТЬ включає в себе такі лексичні одиниці, як:

Академічний тлумачний словник української мови [6], Укрліт.org [7]:

1. Відповідає значенням лексеми «вірний», а саме:
 - Який заслуговує довір'я; постійний у своїх поглядах і почуттях; відданий.

- Який незмінно дотримується чого-небудь, не зраджує.
- Правдивий, точний.
- Те саме, що неминучий; певний.
- Про людей, які неухильно дотримуються догматів якоїсь віри, релігії; правовірні.

2. Вірність:

- Відданість;
- Незмінність;
- Правдивість;
- точність;
- правовірність;
- постійність;
- незрадливість.

Отже, ключовими лексемами концепту ВІРНІСТЬ в українській мові є: ДОВІРА, ВІДДАНІСТЬ, НЕЗМІННІСТЬ, ВПЕВНЕНІСТЬ, ПРАВДИВІСТЬ, ТОЧНІСТЬ, ПРАВОВІРНІСТЬ, ПОСТІЙНІСТЬ.

У висновку зазначимо, що як в англійській, так і в українській мові, концепт CONFIDENCE / ВІРНІСТЬ включає в себе спільні за значенням, синонімічні лексичні одиниці.

Список використаних джерел

1. Жаботинська С. А. Концептуальний аналіз: типи фреймів / С. А. Жаботинська // Вісник Черкаського державного університету ім. Б. Хмельницького. Серія Філологічні науки. Черкаси, 1999. – Вип. 11. – С. 12–25.
2. Карасик И. В. Мовний круг: особистість, концепт, дискурс / И. В. Карасик. – М., 2004. – С. 38
3. Маслова В. А. Введення в когнітивну лінгвістику / В. А. Маслова. – М., 2007. – С. 47
4. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивнодискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.
5. Приходько А. Н. Концепти и концептосистеми / А. Н. Приходько. – Дніпропетровськ: Белая Е. А., 2013. – 307 с.
6. СУМ. URL: <http://sum.in.ua/>
7. Укрліт.Орг. URL: <http://ukrlit.org/>
8. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
9. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/>
10. Merriam Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com>

ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ

Безкоровайний М.А.

Рівненський державний гуманітарний університет

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПРЕСІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті розглядається здатність політичного дискурсу здійснювати мовленнєвий вплив через арсенал мовних засобів, що супроводжуються різноманітними оцінними конотаціями, які формують у читача відповідне ідеологічне спрямування. Ефективне використання експресивного потенціалу мови спроможне забезпечити успіх професійної діяльності будь-якого політичного лідера. Розглянуто деякі засоби вираження експресії.

Ключові слова: експресивність, засоби вираження експресії, стилістичні прийоми, експресивні мовні засоби, політичний дискурс.

Summary. The article considers the ability of political discourse to exert speech influence through an arsenal of linguistic means, accompanied by various evaluative connotations that form the reader's appropriate ideological direction. Effective use of the expressive potential of language can ensure the success of the professional activities of any political leader. Some means of expression convey are considered.

Key words: expressivity, means of expression convey, stylistic devices, expressive language tools, political discourse.

На сучасному етапі розвитку суспільства зростає значення політичної комунікації, оскільки вона має великий вплив на свідомість громадян і формування їхніх політичних поглядів. Крім того, вирішення багатьох політичних проблем залежить від того, наскільки адекватно ці проблеми будуть інтерпретовані. Аналіз ролі мови в політиці перебуває в центрі уваги філософів, політологів, психологів, соціологів, лінгвістів, політичних і громадських діячів. (Баранов, 1997). Як справедливо зауважує В.І. Чернявська, дискурсивний аналіз починається із проекції на елементи змістовно-сислової та композиційно-мовної організації тексту психологічних, політичних, національно-культурних, прагматичних та інших факторів (Чернявская, 2011). Вона визначає дискурс як мовний корелят суспільної практики, людського пізнання і комунікації (Чернявская, 2011).

Політичний дискурс – це явище, з яким ми стикаємося кожного дня. Боротьба за владу є основною темою та рушійним мотивом цієї сфери спілкування. Оскільки ця боротьба реалізується за допомогою мови, а мова є проміжною ланкою між зовнішнім світом та людиною, то існування лінгвістичних досліджень у межах політичної науки стає неминучим.

І тому актуальними є вивчення здатності політичного дискурсу здійснювати мовленнєвий вплив через арсенал мовних засобів, що супроводжуються різноманітними оцінними конотаціями, які формують у читача відповідне ідеологічне спрямування. Актуальність дослідження політичного дискурсу також продиктована специфікою об'єкта дослідження та зумовлюється орієнтованістю сучасної лінгвістики на вивчення функціональних аспектів мовних одиниць у певному соціальному контексті.

Щодо визначення терміну «експресивність» в мовознавстві і психологічного та лінгвістичного механізму його дії є різні підходи. На думку Леона Іванова «Експресивність (букв. «Виразність», лат. *Expressio* «вираз»)-«властивість певної сукупності мовних одиниць, що забезпечує їх здатність передавати суб'єктивне ставлення мовця до змісту або адресата мови, а також сукупність якостей мови або тексту, організованих на основі таких мовних одиниць» (Аврорин, 1975). Р. Р. Чайковський розглядає експресивність, як «властивість синтаксичних форм збільшувати прагматичний потенціал висловлювання понад ту міру, яка досягнута лексичними значеннями елементів, які наповнюють ці синтаксичні форми» (Бацевич, 2004).

Для реалізації експресивної функції мови у практичній діяльності людства вироблено розгалужену систему засобів мовної експресії, за образним висловом В. Топорова, «мовних жестів», які покликані оптимізувати комунікацію й забезпечити високий ступінь впливу дискурсу на реципієнта.

Поняття «експресивні мовні засоби» залучає до свого складу, крім мовних засобів, прийоми створення експресивності. Прийоми – це передусім способи використання засобів мови, спеціальна система «організації мовних засобів», а також їх відбір, комбінування, поєднання (Маслова, 1997). Наслідком актуалізації експресивних мовних засобів є експресивність мовлення.

У науковій літературі численна кількість різноманітних експресивних мовних засобів не отримала чіткої класифікації за єдиною ознакою, що особливо помітно в процесі переходу від експресивної лексики до експресивного синтаксису. Як правило перелічуються лише основні експресивні засоби: лексичні, словотвірні та граматичні, які реалізуються «в експресивній лексиці, особливих афіксах, тропях, стилістичних фігурах». Здебільшого автори словників не згадують про фразеологічні одиниці, які майже завжди містять і

несуть потужний національно-культурний експресивний заряд.

Зазначимо, що експресивно зарядженими (тобто експресивами чи експресемами) можуть бути найрізноманітніші одиниці мови, незалежно від їх приналежності до тієї чи іншої мовної системи. Оскільки експресивність може бути притаманна одиниці будь-якого рівня мови, то логічно видається класифікація експресивних засобів відповідно до рівнів мовної структури, що передбачає виокремлення принаймні таких видів експресивних засобів: фонетичних, лексико-фразеологічних, словотвірних, морфологічних та синтаксичних. Різномірні засоби вираження лексичної експресивності не лише активно взаємодіють між собою, а й компенсують або посилюють один одного.

Ефективне використання експресивного потенціалу мови спроможне забезпечити успіх професійної діяльності будь-якого політичного лідера. Розглянемо детальніше деякі засоби вираження експресії. Так, словотвірні засоби включають передусім словотвір, у тому числі й широкий діапазон пестливих і демінутивних афіксів.

Морфологічні експресивні засоби охоплюють групу слів різної частиномовної приналежності (характерні вигукі, підсилюючі частки, допоміжні дієслова, займенники), питомим для яких – окрім їх предметно-логічного значення – є ще й оцінний компонент.

До синтаксичних засобів вираження експресії відносять такі синтаксичні конструкції, за допомогою яких мовець привертає увагу слухача, спонукає до сприйняття й роздумів, висловлює емоційну оцінку щодо актуальних подій суспільно-політичного життя.

На рівні синтаксичної системи мови експресія досягається, переважно, за допомогою інверсії, тобто зміни звичного порядку слів у реченні, шляхом використання еліптичних (неповних) синтаксичних конструкцій, у яких вилучено той чи інший член речення, а також завдяки топікалізації, тобто відособленню елемента тематичного характеру.

Широку гаму емоційно-оцінних значень із високим ступенем експресії реалізують у будь-якому дискурсі питальні та умовні речення. Питальні конструкції розкривають емоційно-оцінне значення за допомогою авторизовано-оцінних запитань і не лише є міркуванням, питанням, а й підкреслюють потрібну думку, увиразнюють припущення, обурення, осуд, незадоволення, здивування, заперечення. При цьому питальні речення можуть вживатися як риторичні запитання, що залишаються без відповіді. В іншому випадку на поставлене запитання адресат може відповісти відразу, надаючи адресату можливість зрозуміти, що вони є односторонніми. Щодо умовних речень, слід зауважити, що вони ґрунтуються на системі аргументації і мають у такому контексті модальне значення.

Окличні речення в мовленні реалізують емотивно-експресивну функцію мови, передають емоційне ставлення мовця до зображуваних ним події чи особи, відтворюють оцінку (презирство, іронію, віру, замилювання), спонукання до дії. Спонукальні конструкції містять наказ, заклик, побажання, пораду, дозвіл, пересторогу, волевиявлення мовця.

До синтаксичних засобів експресивізації відносять такі елементи інфраструктури речення, як: 1) вставні одиниці; 2) вставні конструкції, що містять оцінку автора, висловлену в базовому реченні, які, крім традиційної, виконують спеціальну стилістичну функцію, забезпечують динамічність або конкретність викладу; 3) звертання.

Інструментами для досягнення емотивності, оцінності, виразності висловлювання, є засоби риторики як сукупності особливих структурних форм, прийомів побудови, які розраховані на переконання читача та його здатність на експресивну «обробку». Створенню експресивного ефекту сприяє також використання різних видів тропів та стилістичних фігур – специфічних словесних прийомів, які підсилюють зображувальність і виразність мовлення і роблять його переконливішим за рахунок самої мовної форми.

Використання у політичних промовах з метою створення експресивного ефекту арсеналу засобів, напрацьованих у сфері риторики, вимагає врахування окремих аспектів даної галузі знання. У межах інтегративної лінгвориторичної парадигми видається доцільним визначити тропи як специфічний продукт мовномисленнєвого процесу мовної особистості, які водночас є як одним з головних механізмів розвитку й функціонування лексичної системи, так і фігур як особливих вербально-когнітивних утворень, що синтезують у собі мисленнєвий і виражальний рівні мовлення продуцента дискурсу.

Із метою максимального впливу на свідомість адресата політики звертаються до стилістичних прийомів, а саме: стилістичних фігур (еліптичні конструкції, анафора, епіфора, повтор, ампліфікація, градація, тавтологія, антитеза, асиндетон, парцеляція, полісиндетон, плеоназм, лейтмотив, риторичні запитання, запитання-відповіді, апосіопеза) і тропів (метафора, порівняння, епітет, метонімія, синекдоха, гіпербола, персоніфікація, алегорія, перифраз, іронія, уособлення), які виникають при вживанні слів і словосполучень у образно-переносному значенні. Слід зазначити, що такі вторинні номінації надають суспільно-політичним текстам образності, експресивності, оригінальності.

У сучасному політичному мовленні особливого значення набирає метафора, яка протягом тривалого часу вважалася найбільш поширеним і найбільш експресивно зарядженим тропом. Її функція полягає у тому, щоб за допомогою несподіваного асоціативного зв'язку створити яскравий образ, легкий для запам'ятовування. Вона

Збірник студентських наукових праць «Studia Philologica», 2022, Bun. 6
функціонує з метою надання певної оцінки суспільним процесам та явищам (Коваль, 2012).

Важливим лексичним стилістичним засобом у текстах політичних виступів або дебатів є епітети, переважно пояснювальні, причому спостерігається кількісна перевага епітетів з позитивною оціночною коннотацією; перифрази.

До своєрідних засобів експресивізації тексту політичної промови належать і стилістичні фігури (еліпс, інверсія, парцеляція, антитеза, тавтологія, плеоназм).

Отже, експресивізація мови політичного дискурсу – це єдиний, цілісний процес реалізації таких його особливостей, як емотивність, образність, оцінність, стилістична маркованість, а також його структурно-композиційних ресурсів і засобів. У залежності від формально-структурної приналежності засоби вираження експресивності традиційно поділяються на фонетичні, лексичні, словотвірні, морфологічні й синтаксичні. Одні з них є найбільш поширеними і продуктивними, інші – трапляються рідше.

Всі ці засоби використовуються для того, щоб переконати адресата у необхідності виконання ним певних політичних дій; змінити його політичні погляди, переконання та установки; спонукати до тієї суспільно- політичної реакції, що є вигідним для адресанта.

Список використаних джерел

1. Аврорин, В. А. (1975). Проблемы изучения функциональной стороны языка. Наука.
2. Баранов, А. Н. (1997). Политический дискурс : прощание с ритуалом. Человек, 108–118.
3. Бацевич, Ф. С. (2004). Основи комунікативної лінгвістики. Академія.
4. Коваль, Т. Л. (2012). Експресивність та засоби її творення в сучасному дискурсі преси. *Лінгвістичні Студії, Випуск 24*, 119–122.
5. Маслова, В. А. (1997). Лингвистический анализ экспрессивности художественного текста. Вышэйшая школа.
6. Чернявская, В. Е. (2011). Дискурс как фантомный объект: от текста к дискурсу и обратно? Когниция, Коммуникация, Дискурс. Направление : Филология, 86–95.

ТЕРМІНОЗНАВСТВО

Левізорик Н.О.

Рівненський державний гуманітарний університет

СТРУКТУРНО-ТЕМАТИЧНІ ТА ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ НУТРИЦІОЛОГІЇ

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженню сучасної англійської терміносистеми нутриціології. У статті вивчено і проаналізовано структурні, тематичні та етимологічні особливості досліджуваної терміносистеми і розроблено відповідні класифікації. Показано зв'язок цієї терміносистеми з терміносистемами хімії, фізіології та кулінарії.

Ключові слова: термін, терміносистема, нутриціологія, структура, тематика, етимологія.

Summary. The article deals with the complex research of Modern English terminology system of nutriology. In the article structural, thematic and etymological peculiarities of the studied terminology system have been investigated and analyzed, and the appropriate classifications have been worked out. The ties of this terminology system with the terminology systems of chemistry, physiology and cookery have been shown.

Key words: term, terminology system, nutriology, structure, themes, etymology.

Актуальність дослідження. У сучасних умовах наукова термінологія є головним джерелом отримання, збереження та передавання інформації; важливим знаряддям оволодіння спеціальними знаннями з іноземних джерел і засобом прискорення науково-технічного прогресу (Павлова, 2011, с. 5). Цим і зумовлюється актуальність дослідження англійської терміносистеми нутриціології, яка досі не була об'єктом лінгвістичного вивчення.

Різноманітним проблемам теоретичного і практичного термінознавства присвячені наукові праці відомих мовознавців О. Вюстера, Х. Галінські, Д. Лотте, В. Лейчика, С. Гриньова, І. Кочан, Г. Мацюк, Т. Панько, Е. Скороходька, Т. Кияка, Л. Симоненко, Л. Туровської, О. Кочерги, Н. Непийводи та ін.

Мета дослідження – скласти загальне уявлення про англомовну терміносистему нутриціології й проаналізувати

структурно-тематичні та етимологічні особливості її термінів.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**: 1) розглянути загальну характеристику англійської терміносистеми нутриціології; 2) проаналізувати структурні особливості англійських нутриціологічних термінів і розробити їх структурну класифікацію; 3) вивчити тематичну організацію англійських термінів у терміносистемі нутриціології і розробити їх тематичну класифікацію; 4) зробити етимологічний аналіз англійських термінів-слів нутриціології, надати його результати і розробити етимологічну класифікацію.

Матеріал дослідження – 185 англійських термінів на позначення понять нутриціології, які відібрані методом суцільної вибірки із сфери функціонування, тобто із англومовних наукових і науково-популярних статей в Інтернеті.

Терміносистема нутриціології в англійській мові відображає поняттєву систему науки нутриціології. Тому нам уявляється своєчасним та необхідним розглянути відомості про цю динамічну, міждисциплінарну галузь знання, яка швидко розвивається і потребує постійного контролювання, дослідження та довготривалої адаптації.

Наука нутриціологія (англ. *nutrition science, nutrition studies, nutriology, nutriology science*) виникла на початку XX століття на стику декількох наук, включаючи хімію, біологію та гігієну харчування. Цей термін широко і давно відомий у країнах Західної Європи та США. Наука нутриціологія та її назва прийшли до України із закордону. Для нашої країни це поняття досить нове, яке тільки набирає популярності. Сам український термін *нутриціологія*, як і англійський термін *nutriology*, походить від лат. *nutritio* — харчування и греч. *λόγος* — вчення, наука. Отже, нутриціологія — це наука про їжу та харчування людини та тварини, про харчові продукти, харчові речовини та інші компоненти, що містяться в цих продуктах, про їхню дію і взаємодію, про їхнє споживання, засвоєння, витрачання та виведення з організму, про роль у підтримці здоров'я або виникненні захворювань.

Спостереження за вивченим мовним матеріалом свідчить, що досліджувана англійська термінологія нутриціології включає в себе як вузькогалузеві терміни, що належать тільки до цієї терміносистеми, так і міжгалузеві терміни, що можуть належати декільком близькоспорідненим або далекоспорідненим терміносистемам.

До вузькогалузових термінів науки нутриціології, які позначають поняття цієї науки, належать такі: *nutrition science, nutrient, nutritive, nutritionist, research nutrition scientist, health educator* та ін.

Проведене дослідження показало, що англійська термінологія

нутриціології крім вузькогалузевих термінів містить багато термінів інших галузей науки або діяльності.

По-перше, це терміни хімії (англ. *chemistry*) — науки про речовини та їх перетворення, які супроводжуються зміною складу, структури та властивостей. Наприклад: *fats, carbohydrates, proteins, ascorbic acid, folic acid, sulphur, calcium, potassium, magnesium, copper, iron, zinc, phosphorus, sodium* та багато інших.

По-друге, англійська терміносистема нутриціології містить і терміни фізіології (англ. *physiology*), тобто одного із основних розділів біології — науки про процеси життєдіяльності, які протікають в організмі людини на всіх його структурних рівнях. Наприклад: *metabolism, catabolism, anabolism, digestion, assimilation of food, digestion process, cell, intracellular nutrition* та ін.

По-третє, частина термінів нутриціології запозичена з галузі кулінарії (англ. *cooking*) — людської діяльності з приготування їжі, або іншими словами, сукупності способів приготування із мінералів і продуктів рослинного та тваринного походження різноманітної їжі, яка необхідна для життя і здоров'я людини. Наприклад: *meat, eggs, fish, vegetables, cereals, soups, drinks, seafood, confectionary, spices* та ін.

Таким чином, як показали мовні спостереження, терміносистема нутриціології сучасної англійської мови містить як вузькогалузеві терміни, так і міжгалузеві терміни, які вона запозичила з хімії, фізіології та кулінарії.

Розглянемо структурні особливості досліджуваної терміносистеми.

Для розуміння природи англійських термінів нутриціології надзвичайно важливим є вивчення їх структурних особливостей і створення структурної класифікації. Як відомо, загальну структурну класифікацію термінів будь-якої терміносистеми доцільно будувати на основі їх морфолого-синтаксичної структури.

Проведене дослідження показало, що всі вивчені англійські терміни нутриціології поділяються на 2 основні структурні типи термінів:

I. Терміни-слова, наприклад: *fats, nutrient, fiber, nutriology, monodiet, raw-food, water, fish, coach, microminerals* та ін.

II. Терміни-словосполучення, наприклад: *folic acid, health educator, diary produce, animal nutrition, dietary nutrients, healthy food* та ін.

Наші спостереження за мовним матеріалом свідчать, що англійські терміни-слова використовуються в нутриціологічній терміносистемі як самостійні номінативні одиниці, наприклад: *vitamins, nutritionist, diet*, а також як ядерні компоненти термінів-словосполучень, наприклад: *water-soluble vitamins, fat-soluble vitamins*;

Збірник студентських наукових праць «Studia Philologica», 2022, Bun. 6
college nutritionist, personal nutritionist, veterinary nutritionist; daily diet, weight-loss diet, vegetarian diet та ін.

Кількісні підрахунки показали, що у нашому мовному матеріалі англійські терміни-слова нутриціології налічують 91 термінологічну одиницю, що становить 49,2 % усього досліджуваного термінологічного корпусу.

Як показав наш аналіз, терміни-словосполучення англійської мови є також доволі продуктивними одиницями номінації наукових понять у галузі нутриціології, “оскільки вони забезпечують однозначність і системність термінологічних рядів, найбільш адекватно відповідають вимогам номінації в умовах науково-технічного прогресу” (Павлова, 2011, с. 84). У нашому досліджуваному мовному матеріалі англійські терміни-словосполучення налічують 94 термінологічні одиниці, що становить 50,8 % усіх вивчених нутриціологічних термінів.

Класифікація англійських термінів-слів у галузі нутриціології здійснюється нами згідно з морфемною структурою слова. Серед термінів-слів досліджуваної терміносистеми виділяються такі три підтипи:

1) Непохідні терміни-слова, які мають у своєму складі одну кореневу морфему, наприклад: *coach, nurse, fish, nuts, zinc* та ін.

2) Похідні терміни-слова, які складаються з кореневої морфеми і однієї, двох чи більше афіксальних морфем, наприклад: *nutriology, calcium, fluorine, nutritive, malnutrition, overnutrition* та ін.

3) Складні терміни-слова, які складаються з двох чи більше основ, наприклад: *seafood, carbohydrates, weight-loss, glicemic-index* та ін.

Класифікація англійських термінів-словосполучень у галузі нутриціології здійснюється нами за складом словосполучення. За кількістю компонентів або за складом, досліджувані термінологічні словосполучення поділяються нами на дві групи:

1) Прості терміни-словосполучення, тобто «синтаксично організовані і семантично цілісні сполучення двох повнозначних слів, які виражають єдине складне значення і здатні бути позначенням предмета, якості тощо» (Виноградов, 1972, с. 18). Як правило, одне з двох повнозначних слів такого словосполучення є головним, стрижневим, а інше — залежним, наприклад: *plant proteins, animal proteins, fatty acids, ascorbic acid, natural food, frozen food, dietetic food* та ін.

2) Складні терміни-словосполучення, які є результатом розширення простих словосполучень. При цьому кожне нове слово чи словосполучення, що приєднується до простого словосполучення, додається не до основного, панівного слова, а до цілого словесного комплексу. Наприклад: *health promotion consultant, eating disorder nutritionist, food safety nutritionist* та ін.

Таким чином, структурна класифікація англійських

нутриціологічних термінів має такий остаточний вигляд.

За структурою всі досліджувані терміни нутриціології (185 мовних одиниць) поділені нами на такі типи і підтипи:

1. Терміни-слова, наприклад: *food, diet, obesity, nutrition, health* та ін. Ця структурна група англomовних термінів включає в себе 91 мовну одиницю, що становить 49,2 % усього досліджуваного корпусу.

У свою чергу, терміни-слова поділяються на такі підтипи:

а) терміни-прості слова: *acid, fats, fruits, milk, grains, fish* та ін.

б) терміни-похідні слова: *toxicity, disorder, confectionery* і т. ін.

в) терміни-складні слова: *phytonutrients, lipoproteins, carbohydrates* та ін.

2. Терміни-словосполучення, наприклад: *space food, organic food, adulterated food* і т. ін. Ця структурна група термінів містить 94 мовні одиниці, що становить 50,8 % усіх досліджуваних термінів.

У свою чергу, терміни-словосполучення поділяються на такі підтипи:

а) прості терміни-словосполучення: *vegan diet, health coach, nutrition science, food poisoning, rumination syndrome* та ін.

б) складні терміни-словосполучення: *corporate wellness consultant, public health nutritionist, research nutrition scientist* і т. ін.

Розглянемо тематичні особливості досліджуваної терміносистеми.

Термінологія кожної конкретної галузі знання являє собою систему термінів, співвіднесену із системою понять відповідної галузі знання. Така система створюється в ході класифікації, систематизації й визначення наукових понять. Значення кожного терміна в системі залежить від співвіднесення його з науковим поняттям, і зв'язки між термінами визначаються в основному тими зв'язками, які наявні між поняттями.

Усередині термінологічних систем спеціальну лексику розподіляють за термінополями і мікрополями, де окремі терміни пов'язані один з одним тематично.

Проведене дослідження показало, що нутриціологічна терміносистема англійської мови являє собою сформоване лексико-семантичне поле, що розпадається на тематичні групи, у кожену з яких входять терміни з певною семантичною ознакою.

Вивчення англomовної спеціальної літератури з нутриціології й логіко-поняттєвих відношень між термінами дало змогу розробити тематичну класифікацію досліджуваної нутриціологічної терміносистеми сучасної англійської мови.

Досліджувану англійську термінологію нутриціології (мовний матеріал складає 185 термінологічних одиниць) поділено нами на такі основні п'ять тематичних груп:

1. Основні класи нутрієнтів (*Major classes of nutrients*), наприклад:

water, fats, carbohydrates, proteins, vitamins, minerals, fiber, water-soluble vitamins, fat-soluble vitamins, microminerals, macrominerals та ін. Загальна кількість мовних одиниць у цій тематичній групі — 41 одиниця.

2. Категорії харчових продуктів (*Categories of food products*), наприклад: *fats, meat, eggs, fish, seafood, diary produce, vegetables, cereals, nuts, fruits, berries* і т. ін. Кількість термінів у цій тематичній групі — 15 одиниць.

3. Типи діет у нутриціології (*Types of diets in nutriology*), наприклад: *daily diet, healthy diet, well-balanced diet, weight-loss diet, medical diet, Dukan diet, Montignac diet, Scandinavian diet, Mediterranean diet, vegan diet* та ін. Загальна кількість номінативних одиниць у цій тематичній групі — 39 термінів.

4. Професії й спеціальності у нутриціології (*Professions and specialities in nutriology*), наприклад: *nutritionist, dietitian, nutrition scientist, coach, nurse, health educator, health promotion consultant, sports nutritionist, clinical dietitian, public heath nutritionist, food safety nutritionist, oncology nutritionist* і т.ін. Кількість термінів, які належать до цієї тематичної групи, — 22 одиниці.

5. Хвороби, що виникають внаслідок неправильного харчування (*Diseases due to bad nutrition*), наприклад: *undernutrition, prediabetes, hypertension, gender dysmorphia, hyperuricemia, diabetes, stomach ulcer, dystrophy, gastritis, pancreatitis, scurvy, gout, food allergy, anorexia nervosa, bulimia nervosa, anaemia, dysphagia* та ін. Загальна кількість термінологічних одиниць цієї тематичної групи — 68 одиниць.

Слід додати, що переліченими тематичними групами досліджувана терміносистема нутриціології в сучасній англійській мові безумовно не вичерпується, ми розглянули лише основні тематичні групи, які позначають головні поняття цієї науки, і тому являють собою ядро досліджуваної терміносистеми.

Розглянемо етимологічні особливості досліджуваної терміносистеми.

Проведений етимологічний аналіз корпусу англійських термінів-слів терміносистеми нутриціології, який налічує 91 мовну одиницю, показав, що терміносистема включає 4 основні класи термінологічних одиниць з погляду їх походження, а саме: 1) власне англійські терміни-слова; 2) запозичені з інших мов терміни-слова; 3) гібридні терміни-слова і 4) терміни невідомого походження.

Власне англійські терміни (незапозичені, корінні, споконвічні, питомі терміни) — це терміни давньоанглійської мови, які виникли в англійській мові надзвичайно давно, одночасно з появою тих понять, які вони позначають.

Етимологічний аналіз нашого мовного матеріалу показав, що

власне англійських термінів серед аналізованих термінологічних одиниць дуже мало, вони налічують лише 12 одиниць, що складає 13,2 %. Наприклад: *water, fats, iron, meat, egg, fish, berries, stroke, scurvy, drinks, nuts, seafood*.

Тимчасом як запозичені терміни-слова у нашому мовному матеріалі налічують 54 одиниці, що становить 59,3 %.

Запозичення — це елемент чужої мови (слово, термін, фразеологізм, морфема, синтаксична конструкція), який було перенесено з однієї мови до іншої у результаті мовних контактів.

Згідно з проведеним етимологічним аналізом до класу запозичених термінів англійської терміносистеми нутриціології належать такі: *acid, vitamin, protein, mineral, fiber, thiamine, riboflamine, niacin, biotin, sulfur, phosphorus, potassium, sodium, chlorine, copper, molybdenum, iodine, cobald, zinc, selenium, fruits, vegetables, cereals, soups, desserts, spices, dietitian, nurse, nutritionist, confectionary, cancer, obesity, depression, dystrophy, asthma, acne, gout, beriberi, atherosclerosis, Kwashiorkor, arthritis, diabetes, cachexia, calcium, dyspepsia, chromium, dysphagia, tocopherol, anaemia, retinol, coach, malnutrition, osteomalacia*.

Загальновідомо, що запозичення можуть бути прямими й опосередкованими. Прямі запозичення — запозичення, які безпосередньо переходять із однієї мови до іншої. Опосередковані запозичення — запозичення, які проникли із однієї мови до іншої через посередництво третьої мови (це вже запозичення запозиченого слова) (Кочерган, 2002, с. 231).

Отже, згідно з проведеним етимологічним аналізом, до англійської терміносистеми нутриціології належать прямі запозичення (у кількості 14 термінологічних одиниць):

1) з латинської мови: *vitamin, fiber, potassium, cereals, retinol, sodium* (6 термінів); 2) з грецької мови: *thiamine, dysphagia, tocopherol* (3 терміни); 3) з німецької мови: *cobald, zinc* (2 терміна); 4) з французької: *soup* (1 термін); 5) з сингальської мови: *beri-beri* (1 термін); 6) з мови племені Га: *Kwashiorkor* (1 термін).

Крім того, до англійської терміносистеми нутриціології належать також опосередковані запозичення (у кількості 40 термінів):

1) з грецької мови через латинську: *phosphorus, chlorine, copper, molybdenum, selenium, cancer, dystrophy, asthma, acne, arthritis, dyspepsia, diabetes, cachexia, calcium, osteomalacia* (15 термінів);

2) з латинської мови через французьку: *acid, mineral, niacin, sulphur, fruits, vegetables, desserts, confectionary, dietitian, nurse, nutritionist, obesity, depression, gout, spices, manganese, malnutrition* (17 термінів);

3) з грецької мови через французьку: *protein, iodine* (2 терміна);

4) з грецької мови через німецьку: *biotin* (1 термін);

5) з латинської мови через німецьку: *riboflavin* (1 термін);

6) з грецької мови через латину і далі через німецьку: *atherosclerosis* (1 термін);

7) з грецької мови через латину і далі через французьку: *chromium, anaemia* (2 терміни);

8) з латинської через угорську і далі через французьку: *coach* (1 термін).

До класу гібридних термінів-слів сучасної англійської терміносистеми нутриціології належать 24 термінологічні одиниці, що складає 26,4 % всього корпусу досліджуваних термінів нутриціології. Гібридні терміни-слова — це слова, морфемами яких етимологічно походить від принаймні двох, іноді від трьох або більше мов.

У нашому мовному матеріалі до гібридних термінів-слів належать такі мовні одиниці: *macrominerals, microminerals, fluorine, manganese, overnutrition, undernutrition, carbohydrates, monodiet, osteoporosis, osteoarthritis, gastritis, pancreatitis, homophobia, transphobia, dysbacteriosis, dyslipidemia, hyperuricemia, hypertermia, osteoarthritis, pellagra, hypothyreosis, cobalamine, pyridoxine, prediabetes*.

Отже, гібридні терміни із галузі нутриціології у нашому мовному матеріалі складаються із декількох морфем, які запозичені або із різних національних мов, або із однієї й тієї ж мови-джерела, але через різні мови-посередниці. Головною мовою-джерелом є безумовно давньогрецька мова. Основні мови-посередниці: старофранцузька і латинська.

У нашому мовному матеріалі спостерігається 1 термінологічна одиниця, а саме: *rickets*, походження якої є невідомим. Згідно зі словниковою статтею етимологічного словника, *rickets* — “*disease caused by vitamin D deficiency*”, має невідоме походження, тимчасом як латинська назва для цієї хвороби — *rachitis*, яка походить, у свою чергу, від грецького слова: *rhakhos* зі значенням “*spine*”. Ця група термінів складає 1,1% всього корпусу досліджуваних одиниць.

Отже, як показав етимологічний аналіз, більшість англійських термінів нутриціології належать до термінів, запозичених із греко-латинського фонду, що зумовлює інтернаціональний характер цієї терміносистеми.

Отже, проведене всебічне дослідження дало змогу вивчити і проаналізувати структурні, тематичні та етимологічні характеристики терміносистеми нутриціології сучасної англійської мови, а також показати її інтернаціональний характер та зв'язки з терміносистемами хімії, фізіології та кулінарії.

Перспектива подальшого дослідження полягає у збільшенні корпусу досліджуваних англійських термінів нутриціології,

виокремленні більшої кількості тематико-поняттєвих груп, вивченні більш детально формальної структури термінів, а також у дослідженні проблеми перекладу англійських нутриціологічних термінів на українську мову.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В.В. (1972). *Русский язык: Грамматическое учение о слове*. Москва.
2. Кочерган М.П. (2002). *Вступ до мовознавства*. Київ.
3. Павлова О. І. (2011). *Основи термінознавства*. Рівне.

Сапожко М.О.

Рівненський державний гуманітарний університет

**ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ**

Анотація: У статті викладено результати дослідження етимологічних особливостей англійської морської термінології. Особлива увага приділяється аналізу походження термінів. Виявлено, що морська термінологія англійської мови поділяється на два класи термінів. Перший – питомі англійські слова, другий – терміни іншомовного походження. Аналіз показав, що англійські морські терміни були запозичені з грецької, скандинавської, голландської, латинської, французької та інших мов.

Ключові слова: термін, морська термінологія, етимологія, запозичення.

Summary: The article presents the results of a study of the etymological features of English maritime terminology. Particular attention is paid to the analysis of the origin of terms. It has been found that the maritime terminology of the English language is divided into two classes of terms. The first class is the words of English origin, the second one is the terms of foreign origin. The analysis has shown that English maritime terms were borrowed from Greek, Scandinavian, Dutch, Latin, French and other languages.

Key words: term, maritime terminology, etymology, borrowings.

Постановка проблеми. Інтерес до спеціальної термінологічної лексики у сучасному мовознавстві зумовлений як підвищенням ролі науки і техніки в розвитку людства, так і зростанням ролі термінології

в сучасних мовах. У лінгвістичній літературі наголошується на тому факті, що в результаті бурхливого зростання знань у наш час більше 90% нових слів, які з'явилися в сучасних мовах, представляє спеціальна лексика. Зростання числа термінів різних наук випереджає зростання кількості загальноновживаних слів. Крім того, значна частина загальнономовних процесів і явищ у термінології легше піддаються дослідженню, оскільки вони мають більш чіткий характер, зумовлений точністю самих термінів та їхніх міжсистемних зв'язків (Казарина, 2008, с. 66).

Потреба у формуванні морської термінології виникла ще у часи нових відкриттів, коли людство відкривало для себе все більше і більше нового. Науково-технічний прогрес приніс у світ безліч нових речей, які потребували бути названими. Море було основним місцем пересування між новими землями і тому морська термінологія стрімко розвивалася ще із давніх часів. Основним транспортом пересування стали кораблі, на яких знаходиться безліч механізмів, котрі потрібно чітко окреслити і знайти їм своє місце у мові.

Протягом багатьох років лексичний склад кожної з мов стрімко змінювався. Історія розвитку країн також грала в цьому велику роль. Тому ми можемо сміливо стверджувати, що ще на початку XVIII ст. морська термінологія стала відігравати значну роль в житті держав, які мали відношення до судно водійства або суднобудування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблема дослідження англійської морської термінології та походження англійських морських термінів вивчена не достатньо. Морську термінологію на матеріалі різних мов досліджували Т.Д. Михайленко (англійська військова термінологія, яка включає морську термінологію), Л.В. Туровська (періодизація української військової термінології), О.Я. Андріянова (етапи формування та семантика української військово-морської термінології), Л.В. Ярова (лінгвістичний аналіз російських термінів судноводійства), О.І. Шерстюк (походження морських термінів в англійській мові), І.П. Массаліна, О.І. Скорикова, О.Г. Козловська (функціональні та структурно-семантичні аспекти англійської морської термінології).

Завдання дослідження – дослідити етимологічну характеристику англійської морської термінології.

Матеріалом дослідження послуговували 76 англійських термінів-слів з морської термінології англійської мови, які відібрані методом суцільної вибірки із англійських спеціальних словників.

Виклад основного матеріалу. Ми дослідили етимологію англійської морської термінології на основі мовного матеріалу який включає 76 одиниць. Розглянувши походження англійських термінів-слів ми розділили їх на такі групи походження: давньоанглійського,

грецького, скандинавського, голландського, латинського, французького, датського, від двох мов, від інших мов.

Найбільша частина термінологічних одиниць є латинського походження, а саме 19 одиниць: *cabin* (каюта) – лат. *capanna, anchor* (якір) – лат. *ancora, mast* (щогла) – лат. *malus, battens* (батенси) – лат. *bastum, pulpit* (майданчик гарпунера) – лат. *pulpitum, stanchions* (стійки) – лат. *stare, propeller* (пропелер) – лат. *propellere +er, trunk* (корпус) – лат. *truncus, compartment* (відсік) – лат. *compartiri, sole* (пайол) – лат. *solea, pillar* (пілерс) – лат. *pila, capstan* (шпиль) – лат. *capistrum, stays* (штаги) – лат. *stare, brail* (гордень) – лат. *bracale, line* (лин) – лат. *linea, cablet* (перлин) – лат. *capulum, screw* (гвинт) – лат. *scrobis, submarine* (підводний човен) – лат. *sub+* лат. *marinus, painter* (фалінь) – лат. *pendere*.

Наступною за кількістю одиниць є група термінів-слів голландського походження. Вона налічує 16 одиниць: *bights* (бухти) – голл. *bocht, hoist* (таль) – голл. *hijzen, rope* (канат) – голл. *reep, rigging* (такелаж) – голл. *hol, tackle* (снасті) – голл. *taken, halyard* (фал) – голл. *halen + голл. gard, cramp* (скоба) – голл. *crampe, bell* (дзвін) – голл. *belle, hatch* (люк) – голл. *hek, deck* (палуба) – голл. *dec, bulwark* (фальшборт) – голл. *bulwerke, jib* (стаксель) – голл. *gijben, cringles* – голл. *kring, boom* (гик) – голл. *boom, rudder* (кермо) – голл. *roer, head*.

Терміни давньоскандинавського походження налічують 13 одиниць: *keel* (кіль) – давн.сканд. *kjölr, stern* (корма) – давн.сканд. *stara, bottom* (днище) – давн.сканд. *botn, stringer* (стрингер) – давн.сканд. *streng +er, floor* (флор) – давн.сканд. *flor, wedges* (клини) – давн.сканд. *veggr, shrouds* (ванти) – давн.сканд. *skrud, billow* (вал) – давн.сканд. *bylgja, locker* (шафка) – давн.сканд. *lok, hawse* (кюз) – давн.сканд. *hals, hanks* (карабіни) – давн.сканд. *honk, gangway* (трап) – давн.сканд. *gangr +* – давн.сканд. *vegr, windlass* (брашпиль) – давн.сканд. *vindass*.

Терміни давньоанглійського походження налічують 14 одиниць: *winch* (лебідка) – давньоангл. *wince, leach* (рапа) – давньоангл. *leccan, thimble* (коуші) – давньоангл. *þymel, frame* (шпангоут) – давньоангл. *fremman, hold* (трюм) – давньоангл. *holl, hull* (корпус судна) – давньоангл. *heolstor, grabs* (захоплюючі гаки) – давньоангл. *garva, clew* (шкотовий кут вітрила) – давньоангл. *cleuwin, foot* (нижня шкаторина вітрила) – давньоангл. *fot, balk* (бімс) – давньоангл. *balko, manhole* (лаз) – давньоангл. *man+* давньоангл. *hol, spindle* (веретено) – давньоангл. *spinnila, yard* (рей) – давньоангл. *gerda, sails* вітрила) – давньоангл. *segel*.

Терміни французького походження охоплюють 4 одиниці досліджуваного матеріалу, а саме: *tiller* (румпель) – франц. *telier, gaff* (гафель) – франц. *gaffe, luff* (крамбол) – франц. *lof, tack* (цвях з широкою шляпкою) – франц. *tache*.

Терміни грецького та датського походження охоплюють по дві одиниці матеріалу.

Грецького походження: *lanterns* (ліхтарі) – грец. *lampter, baluster* (балясина) – грец. *balaustion*.

Датського походження: *rig* (бурова установка) – дат. *rigge, hawse* (ключ) – дат. *hals*.

Також ми виокремили терміни-слова, які походять від двох мов, та терміни, які походять з мов, що складають значно менший відсоток запозичених термінологічних одиниць.

Гібридні терміни, основи яких належать до різних мов, налічують 3 одиниці: *flagstaff* (флагшток) *flag* – дат. *flæg* + *staff* – давньоангл. *staf*, *porthole* (ілюмінатор) *port* – лат. *porta* + *hole* – давньоангл. *hol*, *skylight* (світловий люк) *sky* – сканд. *sky* + *light* – давньоангл. *lioht*.

Група термінів, які походять від інших мов налічує 3 одиниці: *tank* (цистерни) – гуджараті *tankh*, *shrouds* (ванти) – шведська *skrud*, *fluke* (лапа) – нижньонімецька *flügel*.

Висновки дослідження. У ході термінологічного дослідження ми провели аналіз походження 76 англійських термінів морської справи та розподілили їх на етимологічні групи. Ми провели класифікацію за мовним походженням та отримали такий результат: терміни давньоанглійського походження (14 одиниць) – 18.4%, грецького (2 одиниці) – 2.6%, давньоскандинавського (13 одиниць) – 17.1%, голландського (16 одиниць) – 21%, латинського (19 одиниць) – 25%, французького (4 одиниці) – 5.3%, датського (2 одиниці) – 2.6%, від двох різних мов (3 одиниці) – 4%, від інших мов (3 одиниці) – 4%.

Серед досліджуваного матеріалу 14 термінів (18.4%) давньоанглійського походження та 62 терміни (81.6%) іншомовного походження. Це дало нам змогу переконатися, що англійська мова пройшла довгий шлях розвитку, має багато запозичень та є мовою інтернаціонального характеру. Дане дослідження дало нам змогу детальніше розглянути походження англійської морської термінології. Завдяки цьому ми зрозуміли, що англійська морська термінологія – самостійна термінологія морської справи, яка включає в себе безліч термінологічних полів і груп, а також має багато джерел походження та рідні слова. Перспектива подальшого дослідження полягає у вивченні структурних характеристик і тематичної організації англійської морської термінології.

Список використаної літератури

1. Казарина С.Г. (2008). Типологические исследования в терминоведении. *Филологические науки*. №12. С. 66 – 73.
2. Online etymology dictionary [Електронний ресурс]. URL: <https://www.etymonline.com/>

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Гаврильчик Н.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

ВЛАСНІ НАЗВИ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ В ДИТЯЧІЙ ПОВІСТІ А.БРЕДЛІ «СОЛОДЕНЬКЕ НА ДЕНЦІ ПИРОГА»

Анотація: Розглядаються функції різноманітних власних назв у дитячій детективній повісті А. Бредлі «Солоденьке на денці пирога» та способи їх перекладу українською, запропоновані перекладачкою Марією Лапенко.

Ключові слова: дитяча література, власні назви, способи перекладу.

Annotation: The paper focuses on the functions of various proper names in a mystery detective story by A. Bradley «Sweetness at the Bottom of the Pie» and the means of their translation into Ukrainian suggested by Maria Lapenko.

Keywords: children's literature, proper names, means of translation.

Постановка проблеми. Аналіз лексико-семантичного аспекту перекладу дитячих творів є актуальним, оскільки сприяє розробці раціональних перекладацьких стратегій, які могли б застосовуватися при перекладі текстів для дітей у детективному жанрі.

Вивчення функціонування онімів у художньому тексті все ширше привертає увагу дослідників, адже власні назви у творі дають важливу інформацію для інтерпретації цього тексту. Вони забарвлюють, увиразнюють текст, виконуючи істотну текстотвірну функцію. У письменника власні назви стають могутнім виразовим, характеристичним засобом не лише персонажів, але і локацій, подій тощо. Дуже важливо зберегти ці функції онімів у перекладі.

Виклад основного матеріалу. Власні назви є невід'ємним компонентом будь-якої мови. Вони виникли в процесі розвитку мови. Власні назви є важливою складовою спілкування і часто містять певну інформацію про свого носія. Особливо помітна ця тенденція в художній літературі, де ім'я персонажа може багато розповісти про його характер.

Питанням власних назв, особливо різними підходами до способів передачі власних назв у перекладі займалися багато лінгвістів-

дослідників, в українському перекладознавстві, зокрема, В. І. Карабан [2], І. В. Корунець [3]. Перекладознавці відмічають, що найчастіше для передачі власних назв використовують такі способи перекладу як транслітерація, транскрипція або калькування.

Якщо назва містить слова, значення яких забуте або з певних причин не перекладається, застосовується змішаний метод – загалом зберігається принцип калькування, але частина назви передається за допомогою транскрипції [1].

М. П. Кочерган поділяє власні назви на: 1) антропоніми (імена людей); 2) топоніми (географічні назви); 3) теоніми (назви божеств); 4) зооніми (клички тварин); 5) астроніми (назви небесних тіл); 6) космоніми (назви зон космічного простору і сузір'їв); 7) хрононіми (назви відрізків часу, пов'язані з історичними подіями); 8) ідеоніми (назви об'єктів духовної культури); 9) хрематоніми (назви об'єктів матеріальної культури) та ін. [4].

Вибір варіанту передачі слова у перекладі визначається контекстом за допомогою словника, проте в деяких випадках необхідне нетривіальне рішення перекладача. Загалом перекладач має надавати перевагу точності та естетичності перекладу. Суть перекладу в тому, щоб донести певну інформацію читачеві.

Кожен автор втілює ідейний задум за допомогою власних назв, бо має необмежену свободу створення назв та термінів, які функціонують у його вигаданому світі, і Алан Бредлі – не виняток. У власних назвах закладений колорит (національне та історичне забарвлення).

У дитячій пригодницько-детективній повісті Алана Бредлі «Солоденьке на денці пирога» існують такі приклади власних назв:

Імена, прізвища

– *Ophelia, Harriet* (В українському перекладі «Офелія» і «Гаррієт» – транслітерація) – *Ophelia was the only one of Harriet's daughters who referred to her as «Mummy».*

– *Antony and William de Luce* (У перекладі «Ентоні і Вільям де Люс» – транскрипція) – *Two later de Luce ancestors, Antony and William de Luce, who had disagreed about the Crimean War.*

– *Mrs. Mullet* («Місіс Мюллет» – транслітерація) – *«Thank you, Mrs. Mullet,» Father said.*

Перекладач Марія Лапенко особливу увагу звертає на прізвисько *Miss Snotrag* – міс Хусточка-для-Шмарклів, використовуючи прийом поморфемного калькування.

Географічні назви

– *Buckshaw* (В українському перекладі «Букшоу» – транслітерація) – *She was not often spoken of at Buckshaw.*

Перекладач Марія Лапенко застосовує транскрипцію та калькування при перекладі вулиць: *High Street* – *Хай-стрит*, *Cater*

Збірник студентських наукових праць «Studia Philologica», 2022, Bun. 6
Street – Кейтер-стрит, Cow lane – Коров'ячий провулок, Shoe Street – Черевична вулиця.

Установи, організації

– *Bishop Lacey free library* – Марія Лапенко переклала цю лексему як «вільна бібліотека Бішоп-Лейсі», застосувавши змішаний метод (загалом зберігається принцип калькування, але частина назви передається за допомогою транскрипції).

Газети, книги

– *The British Philatelist* (У перекладі «Британський філателіст» – калькування) – *He asked peevishly, looking up from the latest issue of The British Philatelist, which lay open beside his meat and potatoes.*

– *The Castle of Otranto* (У перекладі «роман «Замок Отранто» експлікація плюс калькування) – *I appealed to Daphne, whose nose was firmly stuck in a leather-bound copy of The Castle of Otranto.*

У детективному творі власні назви відіграють важливе значення. За вибір способу перекладу цілком і повністю відповідає перекладач, і його вибір залежить від багатьох факторів (як зовнішніх, так і внутрішніх). Вдале застосування способів перекладу надає оповіді яскравого національного колориту, можна більше дізнатися про історію і буденне життя народу культури

Висновок дослідження: Було встановлено, що у досліджуваній дитячій детективній повісті автор використовує як справжні, так і вигадані оніми різних видів: імена і прізвища людей, назви установ і організацій, газет та книг, географічні назви. Задля адекватної передачі семантики і функцій онімів у друготворі, перекладач Марія Лапенко застосовує різноманітні способи перекладу, як-от: транскрипція, транслітерація, експлікація, калькування та змішані способи.

Список використаної літератури

1. Зорівчак, Р.П. (1989). *Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози)*. Львів: Вид-во при Львів. ун-ті.
2. Карабан, В.І. (2003). *Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову*. Вінниця: Нова Книга.
3. Корунець, І.В. (2003). *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)*. Вінниця: Нова Книга.
4. Кочерган, М.П. (2005). *Вступ до мовознавства*. Київ: Академія.

Джерела ілюстративного матеріалу

5. Alan Bradley (2008). *The Sweetness at the Bottom of the Pie*. London: Orion Books.

6. Бредлі Алан (2016). *Солоденьке на денці пирога*. Перекл. з англ. Марії Лапенко. Харків: Книжковий Клуб Сімейного Дозвілля.

Лексикографічні джерела

7. Cambridge Dictionary online. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
8. Macmillan Dictionary online. URL: <https://www.macmillandictionary.com>

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Поліщук М.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

НАУКОВИЙ ДИСКУРС АМЕРИКАНІСТИКИ США ХХ СТОЛІТТЯ

Анотація: спроби теоретичного осмислення «американської літератури». Їх культуральне підґрунтя. Розгляд частини загального культурального контексту Сполучених Штатів.

Один із парадоксів американського літературознавства; завдання, які ставили перед собою теоретики американістики 1950–1980-х років.

Ключові слова: американська література, високе мистецтво, ідеологія «особливої місії», традиція обскурантизму.

Такі основоположні теоретичні дослідження літератури дев'ятнадцятого сторіччя як «The American Adam» Р. В. Б. Льюїса, «Love and Death in the American Novel» Л. Фідлера, «The American Novel and Its Tradition» Р. Чейза, «The Machine in the Garden» Л. Маркса й «The Puritan Origins of the American Self» С. Берковича були суттєво обмежені у своєму баченні взаємозв'язків літератури та популярної демократичної культури завдяки тенденційним естетичним настановам, які заперечували або усіма можливими способами нівелювати здатність літературної класики романтизму увиразнювати американські культуральні реалії, особливо такі, що мали важливі дискурсивні асоціації з «високим» мистецтвом та безпосередньо впливали на його розвиток.

У багатьох випадках творці цих теорій відводили американській літературі роль своєрідного борця з власною культурою, яка вважалася «примітивною» або занадто моралістичною, дидактичною і «благородною» — нездатною відобразити багатоаспектні й суперечливі процеси становлення молодії американської демократії. Проф. Лайонел Тріллінг у розвідці «On the Teaching of Modern Literature» (1965) запропонував досить вдалу дефініцію цього опозиційного літературознавчого модусу.

Хоча в цьому випадку Л. Тріллінг веде мову, в першу чергу, про літературу, його коментарі так само влучно характеризують й основний напрям теоретичної думки американських літературознавців другої половини минулого сторіччя. Прикладів цьому існує чимало:

- критичні напади самого Л. Тріллінга на «примітивне

Збірник студентських наукових праць «Studia Philologica», 2022, Bun. 6
світобачення» представників ліберальної традиції в американському мистецтві та гуманітарних науках;

- вираження відвертої зневаги по відношенню до «позбавлених справжньої життєвої сили моральних та естетичних цінностей американської культури» дев'ятнадцятого сторіччя у дослідницькій практиці критики-модерніста Івора Вінтерса («Maule's Curse: Seven Studies in the History of American Obscurantism»);

- підривання традиційної культуральної епістемології шляхом утвердження «високої» символістської естетики у праці Чарльза Фідельсона «Symbolism and American literature»;

- заповзяті спроби виявлення (гомо)сексуальної константи американської літератури, що стали центральною темою наукових пошуків Леслі Фідлера («Love and Death in the American novel »);

- акцентування уваги на особливостях присутності в національному мистецькому просторі так званої «сили темряви» (power of blackness) як домінантної проблеми, якою щонайбільше переймалися американські автори дев'ятнадцятого сторіччя — у критиці Гарі Левіна («The Power of Blackness»);

- спроби радикального переосмислення культуральної самоідентичності американської людини, які здійснював проф. Джон Т. Ірвін у праці «American Hieroglyphics».

У багатьох випадках творці цих теорій відводили американській літературі роль своєрідного борця з власною культурою, яка вважалася «примітивною» або занадто моралістичною, дидактичною і «благородною» — нездатною відобразити багатоаспектні й суперечливі процеси становлення молодії американської демократії.

Зрештою, усі вищеназвані критики й провідники американських теоретичних студій другої половини минулого сторіччя наполегливо і послідовно протиставляли національну літературу та демократичну культуру. В інших випадках авторитетні науковці стверджували, що лише американська література сама по собі й лише вона одна спроможна представити своєрідний синтез невіршувальних суперечностей, притаманних демократичній культурі дев'ятнадцятого сторіччя. Це стосується спроб штучного піднесення поняття «romance» як питомонаціональної, основоположної для американської культури мистецької форми у праці «The American Novel and Its Tradition» Ричарда Чейза. Подібне бачення культуротворчих завдань «високої» літератури знаходимо й у теоретичній концепції проф. Лео Маркса («The Machine in the Garden»), який вважав основним мистецьким завданням американських авторів діалектичне подолання прадавньої суперечки між двома невід'ємними аспектами людської цивілізації, які критик узагальнив під назвами «Machine» та «Garden». Загалом, усі названі теорії наголошували на тому, що американськ демократична культура виникла саме під впливом «високої» національної літератури і аж ніяк не навпаки.

Врешті-решт, деякі вчені намагалися дослідити соціально-політичні й культуральні аспекти американської літератури на дискурсивному рівні. Зокрема, Ричард Пуар'є у праці «A World Elsewhere: The Place of Style in American Literature» спробував продемонструвати, як американські письменники 1800-х років створювали особливі «лінгвістичні світи», здатні втілити універсальне розуміння свободи, яке було практично несумісним з існуючою в країні матеріалістичною демократичною культурою. Натомість, проф. Сакван Берковіч розглянув походження і трансформацію риторичних конструкцій пуританської культуральної традиції, які підтримували націоналістичну ідеологію «особливої місії» Сполучених Штатів (хоча зв'язок із культурою у його концепції присутній, С. Берковіч у праці «The Puritan Origins of the American Self» обмежується пуританізмом вісімнадцятого сторіччя, вплив якого дослідник визнає вирішальним для мистецтва «Американського Ренесансу»).

Хоча кожен із відомих американських теоретиків другої половини двадцятого сторіччя зробив свій неповторний і вагомий внесок до загального розуміння національної літератури 1800-х років, їхні теорії мінімізували значення цілісного сприйняття відносин літератури і культури. Лайонел Тріллінг й Івор Вінтерс стверджували, що література доби романтизму має не більше ніж «поверхневий зв'язок» (за визначенням Л. Тріллінга) з американським соціокультурним життям. «Річ у тім, що геніальні американські письменники не звертали жодної уваги на своє суспільство» — ці слова Тріллінга з його збірки «Liberal Imagination» (1950) варто сприймати як своєрідний девіз американської теорії другої половини двадцятого сторіччя [327, с. 28]. Схожим чином Ричард Чейз у праці «The American Novel and Its Tradition» (1957) асоціював «оригінальність» та «неповторний американізм» національної літератури зі «свободою від умовностей дійсності» та відсутністю інтересу митців до «безпосереднього художнього вираження оточуючої їх реальності» [39, с. 59].

Інші відомі критики, як-от: Ч. Фідельсон, все ж визнавали, що американська література має певне соціально-історичне і культуральне підґрунтя, але все одно наполягали на тому, що теоретикам не варто замислюватися над подібними несуттєвими обставинами. Ч. Фідельсон у праці «Symbolism and American Literature» (1953) запропонував розглядати художній текст як цілком самостійну літературну структуру: «Якщо ми вважаємо літературний твір частиною мови, ми ставимося до нього, як до автономного символу у тому сенсі, що він є цілковито несхожим ані на особистість його творця, ані на світ матеріальної реальності й наділений здатністю утворювати власне значення лише завдяки факту свого існування» [89, с. 243].

Хоча більшість дослідників була переконана, що справжня американська література знаходилася на периферії по відношенню до

власного суспільства, ця вигадана теоретиками особливість національного мистецтва далеко не завжди сприймалася як однозначно позитивне явище. Зокрема, у праці «Maule's Curse: Seven Studies in the History of American Obscurantism» проф. І. Вінтерс вважав, що «алегоричне» світобачення пуританізму негативно позначилося на американському романтизмі, започаткувавши так звану «традицію обскурантизму», хоча, на думку Л. Фідлера, символістське осереддя американської літератури (як продовження «алегоричної» традиції пуританізму) виявилось її найбільшим внеском до скарбниці світового мистецтва.

Список використаних джерел

1. Gohdes C. Whitman and Emerson. The Sewanee Review (The Johns Hopkins University Press). 1929. No. 1. P. 79
2. Hale S. Our Writers. Godey's magazine (American ladies' magazine). 1848. v. 38. P. 28.
3. Nye R. New Dimensions in Popular Culture. Bowling Green, Ohio: Popular Press, 1972. 243 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Безкоровайний Микола Андрійович, студент 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Гаврильчик Надія Володимирівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Григола Ольга Андріївна, студентка 3 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Дзекан Олександра В'ячеславівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Кондратюк Наталія Валеріївна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Левізорик Наталія Олександрівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Матвійчук Лілія Михайлівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Пишняк Марія Михайлівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Поліщук Марія Володимирівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Радчук Тетяна Леонідівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Сапожко Мар'яна Олександрівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Стахнюк Аліна Олександрівна, студентка 3 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Фіськов Владислав Геннадійович, студент 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Чайковська Руслана Григорівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Наукове видання

STUDIA PHILOLOGICA

Збірник

студентських наукових праць

ВИПУСК 6

The Collection

of Students' Scientific Works

ISSUE 6

Формат 60x84^{1/16}.

Папір офсетний. Друк ризографічний.

Гарнітура Century Schoolbook.

Ум. др. арк. 4. Наклад 100.

Редакційно-видавничий відділ

Рівненського державного гуманітарного університету

м. Рівне, 33000, вул. Ст. Бандери, 12

тел.: (0362) 26-48-83

Друк: "ПараГраф+"

м. Рівне, 33000, вул. Гетьмана Мазепи, 6/8

тел.: (0362) 26-49-27